

# Meddelanden

af

## Gestriklands Fornminnesförening.

1904.

---

Nedanstående tvänne uppsatser finnas bland anteckningar å Gefle h. allmänna läroverk. Då de uppenbarligen äro genomgångna och granskade af den berömde kännären, af Gefles och Gefletraktens historia, framlidne rektor Jonas Selggren, ligga däri en god borgen för deras tillförlitlighet och torde de alltså få anses förtjenta af en plats i föreliggande meddelanden.

Den första bär titeln **Om bruken och bergverken i Valbo**, den andra **Stadens Medici på 1600-talet**.

De meddelas här båda med något förändrad titel.

### Om bruken och bergverken i Valbo socken.

(Utdrag ur några årsberättelser till bergskollegium.)

#### Järngrufvor.

Enligt bergmästaren Klas Depkens årsberättelse 1673 var på Häcklinge bys ägor vid torpet Jordåsen år 1670 upptagen en ny järngrufva af bönder i Valbo tillika med audit. Pehr Svensson, därpå bemälde bönder år 1672 fingo bergskollegiums privilegium som ock att få upprätta en masugn, men sedan (1673) hade de ej laggt något arbete därvid, hvarken på grufvan eller masugnen, utan sålt deras rättighet till bergmästaren Albrekt Behm.

Ett stycke från denna böndernas rymning hade ock Klas Depken och David Lejel efter dåvarande bergmästaren, sedan assessoren Johan Funks tillstånd af d. 29 febr. 1672 upptagit en rymning.

Enligt bergmästaren Erik Ehrencronas berättelse 1675 togs då ur Jordåsgrufvan malm till den nyss upprättade Valbo masugn, men järnet tycktes vara mycket rödbräckt och skulle icke

gärna undkomma äfventyr af järnvräkeriet, ifall grufvan ej förbättrar sig. År 1679 var samma grufva förbjuden, emedan den rödbräckta malmen förderfvade den ena blåsningen efter den andra.

År 1716 blef Jordåsgrufvan åter upptagen af arrendatorn Vougth, hvilken arrenderade Valbo masugn, och något på klyften bränd, men var ganska vattensjuk, att ej något fördelaktigt arbete där kunde göras, ehuru malmen icke då syntes vara oartig.

Ett malmstreck uti Valbo socken  $\frac{1}{2}$  mil från Elfkarleby bruk vid gränsen hade häradshöfding Samuel Forssell med några intressenter begynt 1687 att påarbeta, hvilket streck de förmenten innehålla koppar, men innehöll allenast järn och svafvel.

### Valbo masugn.

Anlagd af bönder vid Ön, hvarpå de fått privilegium 1672 att blåsa af den malm, som togs ur Jordås grufva. Men då Jordås blef förbjuden, mäktade bönderna ej skaffa sig någon annan malm, kvarför de sålde den omkring 1679 till sekreteraren Johan Hogg, som ville där bruka Utö malm.

Då hyttan kom i sekreterarens våld, blef den alldeles afbränd år 1679. Presumeras genom någon menniskas ansticande, efter då för tiden intet arbete där påstod. Blef alldeles åter af sekr. Hogg upprättad 1680, så att om hösten samma år därpå kunde blåsas.

1686 blåstes där 140 dagar, vid pass 7 skæ om dygnet. Tionden var då  $\frac{1}{2}$  skæ om dygnet, som inlöstes med 2 $\frac{3}{4}$  d. s. m. Malmen togs då endast från Utö och en del från Högbo grufva.

1708 om hösten blef masugnen kullrifven till grunden och 1709 om sommaren åter uppsatt.

Masugnen gick med öfverfall 1683. Kol köptes af bönder för 7 mark lästen.

### Forsbacka bruk

hade år 1646 enligt bergmästaren Hans Steffens berättelse 1 bergsmanshammare med tvänne härdar, hvilka brukades af bergsmän eller bönder, hvilka köpte tackjärnet därtill från andra

bergslager, såsom ock omräckte det grofva stångjärnet, som kom från andra bergslager. Kunde det då smidas år och dag för sin goda lägenhets skull och räntade då i hammarskatt 1 skæ stångjärn. \*)

Inköptes från bönderna af borgmästaren i Söderhamn Johan Eskilsson och rådman Peder Jakobsson, som därå erhöilo drottning Kristinas konfirmation jämte tillstånd att darsammastädes ytterligare anlägga en hammarsmedja, dat. d. 22 okt. 1651.

Uti samma ström på andra sidan om Forsbacka hammare hade Henrik Marheim år 1652 låtit uppsätta en annan hammare, hvilken jämte Tolfors masugn och hammare år 1659 blifvit försåld till en holländare Gottfried de Leu, af d. v. ägaren Petter Werhusen och Joakim Strokirch.

År 1673 voro här 2:ne hamrar, af hvilka den ene då några år legat öde, men sedan Bergmästaren Albrecht Behm honom tillika med Tolfors bruk köpt af sal. Deleus kreditorer, hafver han låtit samma hammare reparera och bragt i gång detta år.

1683 arrenderades bruket, som då tillhörde assessor Albr. Behms arfvingar, af Lars Ersson Hammar. Bestod då af 2 hamrar med 2 härdar i hvardera. I södra hammaren arbetades på tyskt vis, i den andra hammaren gick allenast en härd. Tackjärnet togs från Hilleviks masugn.

1686 var utsmidet vid pass 1,400 skæ. Östra hammaren utgjorde 2 skæ och vestra 3 skæ hammarskatt. Tackjärnet togs från Hillevik. Bruket måste stå långliga tider i tackjärnslösa.

1694 var tillverkningen öfver 1,400 skæ.

### Mackmyra bruk.

Bestod år 1646 af 1 svensk hammare med en härd, som brukades då af bönder, hvilka köpte tackjärnet från andra bergslager och äfven omsmidde köpmansjärn. Kunde kontinue brukas, men hade ej så godt fall som Forsbacka. Hade också goda lägenheter till skog. Räntade då i hammarskatt 4 Læ stångjärn.

\*) En smedja vid Forsbacka fans redan 1591, då en stor "spets" till slotts-kyrkotornet i Gefle, där smiddes af 1 fat 2 Læ osmundsjärn (Kamm. Ark. Handl.). Bland hammarsmedjor, som ännu icke voro skattlagda, nämnes 1593 en vid Forsbacka.

1673 brukades ännu samma hammar af bönder, en dels själfva och en dels blef den till Gefle stads borgare utlejd.

1683 smiddes här på tyskt vis och arrenderades hammaren, ännu bönderna tillhörig, af Lars Ersson Hammar. När kol och tackjärn kunde hopsamlas, kunde utsmidas 300 sk<sup>ä</sup> årligen.

1685 köptes hammaren af assessor Tilas. Tackjärnet togs då från Valbo masugn. 1 lass järn till Gefle kostade 16 öre. Ingen skog lydde däråt, utan kol köptes. 1686 tillverkades 400 sk<sup>ä</sup> stångjärn (var ännu allenast en härd) efter det nu smiddes på tyskt vis. Hammarskatten ökades 1683 till 1 sk<sup>ä</sup> 16 L<sup>ä</sup>, hvilket betalades med 9 d. s. m. pr sk<sup>ä</sup>.

1691 lät assessor Tilas ånyo uppbygga en härd af grunden utan tillstånd, hvarför den togs i arrest, men erhöles å den samma bergskollegii privilegium d. 10 dec. 1692, hvarefter den blifvit lösgifven, emedan 1693 utsmiddes för samma härd och tillverkningen steg då till 600 sk<sup>ä</sup>.

Från äldre tider hafva Mackmyra hemmans åbor haft någon andel i smidet, hvarifrån brukspatron J. P. Strömbäck 1766 hos bergskollegium anhöll att blifva befriad, men hvarpå d. 1 okt. s. å. en sådan resolution erhöles, att han hade därom med hemmansåborna att öfverenskomma.

Plåtslagaren och spiksmeden Johan Olofsson i Ön erhöil privilegium den 8 dec. 1674 å uppbyggande af en spikhammare å Öbygge ägor.

### Tolfors bruk.

Tolfors bruk var redan 1646 af k. mjt till krono från skatte förbytt och sedan gifvet under Gefle stad, som borgerskapet då brukade.

Där var år 1646 enligt bergmästaren Steffens berättelse 1 fransysk masugn och 4 köpmanshamrar med 8 härdar, af hvilka 3 hamrar voro på en ort stående nedanför hvarandra på södra sidan om ån och väl kunde brukas kontinue vinter och sommar för strömmens skull, när icke svallis i starka vintrar hindrade.

Den öfre hammaren brukar Anders Håkansson och Israel Buhre i Gefle, som köpte tackjärnet därtill ifrån andra bergslager, men mäst omräcka där det grofva tackjärnet som från

bergslagerna kommer. Räntar i hammarskatt 4 L<sup>ä</sup> stångjärn. Kolen köpas af bönder.

Därnäst var en hammare, som Anders kopparslagare i Gefle brukade, där han utslog sina kopparplåtar, såsom ock omräckte det grofva stångjärnet, som kom från bergslagen. Kolen köptes af bönder. Hammaren räntade i hammarskatt 5 L<sup>ä</sup> stångjärn.

Den tredje hammaren på södra sidan brukade Jöns Pettersson Folcker, som honom uppbyggt hade enligt berättelse 1636 på köpmans eller främmande manér, där han lät omräcka det grofva stångjärnet, som han i bergslagen köpte. Köpte ock tackjärn. Var detta år 1646 oskattlagdt.

Sedan fanns på norra sidan ån dessa nya verk, som voro af bergskollegium privilegierade, näml.

Den fransyska masugnen och en skön hammare med tvänne härdar, som voro uppbyggde och brukades af Elias Persson Gavelius och Rasmus Karlsson i Gefle och Johan Eskilsson i Söderhamn.

Masugnen blef år 1644 uppbyggd på ny grund på franskt manér och 1645 till gång kommen.

Hammaren blef 1645 uppbyggd och 1646 i gång kommen, och stodo dess verk i en dam på norra sidan. Malmen togs från Utön af Klas Bjelkenstjerna, som med skutor fördes till Gefle, sedan till masugnen. \*) Detta verk var enligt kongl. generalbergskollegi privilegium dateradt d. 17 dec. 1644 fritt från hammarskatt på 6 års tid, sedan det kommit i gång. Tämli- gen god lägenhet till skog fanns väl, dock ej synnerligen nära utan kolen köptes af bönder.

Förmodligen en stämpel för hvardera hammaren.

Under den 18 nov. 1659 utfärdade bergskollegium för Joachim Strokirek tillståndsbref att reparera sin egande hammare vid Tolfors.

År 1673 hade tvänne hamrar, förmodligen de på södra sidan, kommit i bergmästaren A. Behms ego genom köp af sal. Gottfrid Deleus arfvingar och arrenderades af Lars Ersson Hammar. Den gamla kopparhammare brukades då af kopparslagaren Esaias till dess handtverk.

\*) Enligt bergskollegii relation 1666 togs malmen i början från Utön men sedan från Dannemora.

Och efter bemälte A. Behm hade Hilleviks masugn, hvarest honom föll kommodare att blåsa hade han år 1673 ödelagt Tolfors masugn till år 1678, då han lät honom reparera. Men elfven kom strax därpå och utskar hela bröstdammen och tog bort en stor kvantitet kol. Hammaren kunde med största möda salveras från ruin. 1679 var densamma så fast gjord, att den ej kunde skadas af floden.

År 1680 hade en af A. Behms hamrar i Tolfors blifvit af vådeld uppbränd. Blef sedan med bergskollegii tillstånd åter uppbyggd, men 1682 blef den åter af vådeld i aska lagd.

1683 var allenast tvänne hamrar med 2:ne härder i hvardera hammaren, tillhörige A. Behms arfvingar. Arbetades på tyskt vis. Tackjärnet togs från Hillevik. Forlön för stångjärnet till Gefle var 6 öre skå. Tillverkningen för bruket var 14 à 1500 skå.

1686 arrenderades verken ännu af Lars Ersson Hammar. Hammarskatten var 6 skå, hvilket betaltes med penningar. Den ena hammaren hade 6 års frihet i anseende till eldsvådan 1682. Utsmidet var nu 1200 skå, men då kall vinter är, måste de stå någon tid för svall. Stora kostsamma dammar att hålla vid makt.

1691 blef på Lars Ersson Hammars begäran Tolfors bruks hammare besiktigad såsom alldeles förfallen till väggar och tak, och gafs tillstånd att den reparera och på samma ställe uppbygga.

1694 var tillverkningen för bägge hamrarna 12 à 1300 skå stångjärn.

Uti 1681 års dombok nämnes, att Brofors hammare uti Tolfors, som årligen räntat 5 lā grannt järn, hade legat öde för åren 1677, 78, 79. 80, och att befallningsman Sven Jöransson uppböd den sitt herrskap till säkerhet för obetald ränta under dessa år. Samma »herrskap» hade skatterättighet af en »Borchqvarns hammare» (kallas också Borckherls hammare, förmodligen efter någon ägare med namnet Burchard, t. ex. Burchard Rodde) som äfven låg vid Tolfors.

Hvad den förra varit för en hammare, är ovisst. Kanhända Anders Kopparslagares, hvilken 1646 räntat 6 lā järn, hvilken hammare ej heller nämnes sedan 1673 i årsberättelsen.

»Brofors fiske i Tolgfors» omtalas i 1443 års uppteckning öfver Valbo prestebols egor.

I Gestriklands dombok står, att Hans Andersson i Mackmyra om 82 år intygade för häradsrätten 1686, att han i sin ungdom hört af Per Mårtensson, länsman, Erik Jonsson, Erik Jakobsson och Per Hångelsson, alla bönder i Mackmyra, som då bortåt voro 100 år gamla, att de i sina unga år först uppbyggt Mackmyrasmedjan. De hade ock sagt, att Forsbackasmedjan var 4 eller 5 år yngre än denna. Hvad Tolfors beträffar så var det ej äldre, än att Hans Andersson, då det först anlades, var där och gjorde hjälpdagsverken.

### Västbygge hammare.

År 1646 var här 1 svensk hammare med 2:ne härdar, uppbyggd på skatteägor år 1634 på ny grund och brukades af bönder, som köpte tackjärn från andra bergslager och omräckte köpmansjärn. Hade god lägenhet till skog och var då (1646) oskattlagd.

År 1673 tillhörde den borgmästar Jeremias Elis enka och hans arfvingar i Gefle.

1677 hade bergmästaren A. Behm köpt denna hammare och 1678 blef den af vådeld i aska lagd. Och emedan den alltid var inkommoderad af bakvatten, ärnade assessoren Behm transportera honom till ett annat ställe midt emot Mackmyra hammare. Bergmästaren E. Ehrencrona fann det också kapabelt och bekvämt, men sekret. Sam. Forssell, som intressent i hemmanet på Ön, på hvilkens hemmans ägor strömmen och grunden ligger, protesterade däremot.

1691 begärde Bäck och Västbyggeby bönder syn på ett gammalt hammarställe, som där finnes uti en mycket vacker och kommod ström, varande hammarsmedjan för 16 (kanhända 13) år sedan af vådeld uppbränd, och anhölls om tillstånd att densamma uppbygga. Men bergmästaren David Lejel remonstrerade det svårt vara, för de däromkring så när belägna verken samt för de många kvarnar, som där i samma ström belägna äro.

## Åsbygge hammare.

1 hammare med 2:ne härdar blef år 1640 på ny grund uppbyggd af bönder som köpte tackjärnet från andra bergslager, och omrätta köpmansjärn. Hade god lägenhet till skog. Var år 1646 ej ännu skattlagd.

## Läkare i Gefle på 1600-talet.

*Hans Barberare* nämnes 1649\*). Synade då en karl, Anders Mikaelsson från Hedesundafallet, hvilken blef ihjälslagen med en yxa under marknaden i Gefle i januari 1649 af Hans Bertelsson. Född i Gefle. Sonen Kristoffer Hansson, sonsonen Johannes Christoferi, skolmästare 1684.

Sedan nämnes *Andreas Holstaupfel*.

*Tomas Fabritius*. Medicinæ candidatus. Hade bott i staden hos gästgifvaren Israel Buhre 1658. For då till Falun att söka sin fortune. Skref d. 7 juli 1658 från Falun till Gefle och begärde attest om sitt förhållande, då han var i Gefle, emedan han tänkte nedsätta sig i Falun. Då frågade magistraten gästgifvaren Buhre om Fabritii uppförande, då han bodde hos honom, som om han vore Buhren något skyldig. Buhre svarade, att han uppfört sig väl samt ej var honom något skyldig.

År 1659 d. 17 januari förekom åter Fabritius och anhöll att som han fått veta, att apotekaren Wolimhaus var sinnad att resa ifrån Gefle till Uppsala, önskade han få succedera honom och hålla i staden ett litet apotek och äfven skaffa en god barberare till staden. Detta beviljades honom interimsvis till vidare förordning. Om han skaffade nästföljande eller någon annan är obekant.

\*) *Daniel Barberare* nämnes i 1575 års vretlängd. Jakob Kordtsson eller m:r Jakob Barberare nämnes i 1604 års längd öfver skattlagda vretar. (Tillägg af J. Selggren.)

*Johan Storm*, nämnes som barberare 1662 d. 14 apr., ty då kom ett bref till honom från ålderman och bisittare i det lofliga kirurgieämbetet i Stockholm d. 11 apr. af det innehåll, att Storm skulle tillhållas att parera inför ämbetet, Erik Olofsson Borgh till svars. I vidrigt fall skulle han blifva exkommunicerad. Detta bref förehölls Storm, hvilken gärna sade sig vilja resa, men kunde ej fara från sina patienter och lemna dem utan skötsel. Hvad obytt Storm hade med Erik Olofsson Borgh, är obekant.

År 1662 d. 7 juli förekallades Storm och frågades honom, om han är sinnad att förblifva kvar i staden, eller om han fasttagit sig på någon annan ort, emedan en barberare från Göteborg, benämd Mattias Zimmerman tillbjuder sig att komma till staden. Han svarade, att han är sinnad fasttaga sig vid något regemente till lands och om det ej lyckas, är han sinnad kvarblifva öfver vintern. Äfven förehölls honom, att han var misstänkt att hafva lägrat sin piga, men han gjorde sig därifrån fri. Så beslöts det, på det mäster Storm kunde blifva här boendes, att underrätta landshöfdingen därom och begära, att m:r Storm kunde få njuta af Gestrikland något underhåll, såsom hans antecessorer tillföre njutit hafva. Äfven skulle borgerskapet uppkallas och frågas, om icke de äfven något därtill ville bidra.

Storm var tysk född, emedan jag sett en räkning, som han skrivit, hvilken var på tyska språket. Om Storm dog i Gefle eller flyttade annorstädes, är obekant.

*Kristoffer Hansson*, barberare (I jordransakningsprotokollerna kallas han Kristoffer Hansson Möller) nämnes såsom uppkallad på rådhuset 1667 d. 9 febr. och tillfrågad, om han ville blifva borgare i staden eller ej, så skall han säga ifrån, så att magistraten finge veta, huru den skulle göra med doktorsvreten. Han svor borgareeden d. 11 maj 1667. Han hade en son, Hans Kristoffersson, som blef borgare i Gefle d. 18 nov. 1699. Finnes ej något mer nämndt om honom.

År 1669 d. 6 febr. förekom *Jurgen Schülffver*, hvilken i bästa måtto rekommenderades af landshöfdingen, hvilken äfven frågade rådet, hvad stadens medel kunde tåla att hjälpa honom.

De svarade, att de ville hålla honom fri gård och en vret, som m:r Storm hade brukat, hvarmed m:r Jurgen var tillfreds.

Samma år den 20 nov. besvarade sig Schülffver, att då han var kallad till salig rådmannen Könich Jakobsson att kurer hans dräng, hvilken brutit armen af sig, men då han kom dit andra gången, hade de antagit Erik Hansson Pink på Islandet. Rådman Könichs son Könich Könichsson svarade, att då han var dyr och begärt 8 rdr, ville ej drängen pålita honom utan tog Erik Hansson, hvilken allenast därför begärde 2 rdr. Då blef Erik Hansson Pink tillsagd vid 40 marks vite, att han efter dato ej inträder i m:r Jurgens handtverk. Äfven förehölls Schülffver, att han ej skulle med dyrhet afskräcka folket ifrån sig.

Om Jurgen Schülffver dog i Gefle eller flyttade därifrån, är obekant.

År 1671 d. 14 mars föredrog borgmästaren Falck i rätten, att en främmande barberare vid namn Nils Caldenbrunner varit hos honom och tillbudit sig vilja blifva här i staden att idka sitt ämbete. Skulle vara känd af m:r Baltzar Eisenbort smed, men lär ej blifvit antagen, emedan samma år 1671 d. 15 april inkom Herman Fuchs svar om en barberare, som ämbetet till staden förordnat, hvilken skulle komma samma vecka för att ackordera med magistraten om konditionerna. Denna barberare var

M:r *Johan Hempelman*. År 1672 d. 10 juni klagade äfven Hempelman öfver intrång i sitt ämbete af förutnämde Erik Hansson Pink och dess måg Anders Eriksson med ådersläende och annat. Då blef åter Pinken och dess måg vid 40 mrks vite förbjuden att befatta sig med något det barberareämbetet angår hvarken i staden eller på landet.

År 1672 d. 3 januari ankom en okulist och bräckskärare till staden vid namn *Kristian Weindichts*, och tilläts honom att uppslå en Theatrum, allenast att han ej hos gemene man sig något utlåter uti sådant, som kan lända stadsbarberaren till prejudice och förfång.

*Bastian Poppelman* blef stadsmedikus år 1678 och hade i lön 83 d. 10 öre 16 pgr s. m. om året och var äfven guvernementsmedikus. Nämnas 1679 i april, då han synade Jon Schal-

mans hustru, hvilken troddes vara ihjälslagen af sin man, men befanns, att hon dött af lungrot.

Poppelman klagade för rätten 1680 d. 8 sept., att han ej kan hålla gesäll för sin ringa löns skull. Borgmästaren Falck konfererade så med Poppelman, att han skulle lära gesällen *Johan Strömberg* och äfven underhålla honom till Valborgsmessan, så skulle han få 60 d. k. m:s påökning till den tiden. Sedan skulle ett nytt kontrakt med honom ingås.

År 1693 d. 9 januari valdes doktor Bastian Poppelman af landshöfdingen till rådman uti rådman Otto Nilssons ställe, hvilken för sin ålderdom och svaga hörsel samt enfaldighet i justitieverket blef afsatt. Borgmästare och råd hade äfven haft Poppelman i åtanke i anseende till hans meriter, förfarenhet och berömliga studier och eljes goda kvaliteter, och förment de, att ej patienters uppvaktning så i staden som på landet skulle förorsaka oförmodliga hinder i ämbetsförrättningen.

Poppelman dog 1709 d. 19 maj. Var son till rådmannen Bastian Poppelman, hvilket jag af åtskilliga protokoller sett, att han kallas rådman Poppelmans son, ehuru Sacklin i sin matrikel säger honom vara en tullförvaltareson ifrån Varberg. Huru härmed är förståendes, vet jag ej.

*Mats Johan Strömberg* nämnes som barberare 1683 d. 26 april, då han begärde stadsvret. Hade först varit gesäll hos Poppelman. Hade gjort någon kur på Lars Ersson Hammars son Erik, som misslyckats och lemnat honom oläkter, så att han måste skickas till Stockholm och där läkas, för hvilket Hammar anklagade honom för kirurgieämbetet, hvilket svarade honom d. 20 januari 1685, att det trodde några gode män kunde förlika saken. Och kunde det ej ske, ville ämbetet gifva sitt betänkande. Men förlikning kunde ej vinnas. På rättens ytterligare förfrågan hos ämbetet svarades d. 16 mars, att de synat patienten och gillat Strömbergs förfarande samt Poppelmans därom gjorda relation. Efter mycket gräl dömdes d. 30 mars 1685, att som Strömberg lemnat honom oläkt, kunde han ej få rätt för hela kuren, allenast för den möda han därvid användt, hvilken möda Strömberg räknade till 160 d. k. m. Men Hammar ville ej gifva mer än 40 d. Börjades således ånyo processen. Slutligen modererade rätten efter noga skär

skådade, att Hammar skulle betala Strömberg ett för allt 50 d. s. m. Domen föll d. 3 aug. 1685.

Strömbergs hustru hade gjort förargelse i kyrkan under aftonsången juldagen 1685, i det hon aftagit Knut Nilssons enka dess hufvudduk och kastat den mot pelaren samt setat och trampat henne på fötterna. Men som inga riktiga vittnen voro därpå, kunde ingenting göras åt den saken.

Strömberg hade äfven grälat och slagits med Jakob van der Hagen, emedan han af denne på stadskällaren blifvit öfverfallen med hot och undsägelse d. 12 mars 1687 samt bussat (hetsat) en elak hund på honom. Jakob lofvade att ej stämma utan taga sig själf hämd på Strömberg, hvarför han förbjöds vid 40 mark att med ord eller gärning röra Strömberg.

Den 21 mars 1687 besvärade sig Jakob, att han förnummit, att Strömberg bär på sig laddade puffertar och sagt, att han måste hafva dem för hunden, och om det händer, att han skjuter öfver hunden, rår han ej därför. Blef då äfven han förbjuden att hvarken med ord eller gärning kvälja Hagen.

1687 d. 4 april ingaf Strömberg en supplik att få någon mer jord, så att han kunde föda en häst, efter som han behöfde resa hit och dit och kunde ej komma så fort. Då nämndes vågmäster Peder Nilsson Hörns vret, hvilken då var ledig.

År 1688 i början af oktober voro dokt. Poppelman och Strömberg, m:r Johan Brechie, barberare från Leufstad, och synade en skraddare, hvilken blifvit dödligt sårad af hofmästaren Hertzog på Gefle slott. M:r Johan från Leufstad hade med sig ett skrin med medikamenter, af hvilka Strömberg begärde något. Då nu Johan reste hem, följde Strömberg honom till södra tullporten att taga farväl af honom, men nämde ej något om medikamenterna. Då nu Johan for sin väg, stod Strömberg kvar och gaf sig i tal med Johans dräng, hvilken måtte haft skrinet på sitt lass, och sade att m:r Johan lofvat honom skrinet med allt hvad däruti var. Tog så skrinet af drängen och gick hem. Detta togs af rätten, som det kunde. Men då Strömberg föregaf, att han gjorde det allenast för att få Johan kvar öfver natten hos sig, lät den därvid bero.

Hvart Strömberg tog vägen, om han dog i Gefle eller ej, vet man intet.

M:r Johan Brechie, från Leufstad, gifte sig i Gefle med Anna Dryssander (i brölloppsskriften kallas han *Bergsche*) d. 9 januari 1696, sedan han lagligen blifvit skild från sin förra hustru Sara Grai enligt konsistorii dom af d. 11 sept. 1685. Och skulle Sara Grai ej få gifta sig med bruksbokhållaren Barthold Salin, med hvilken hon plägat oloflig beblandelse.

1690 d. 21 maj uppå kirurgie magistrern *Konrad Fleichers* supplik till landshöfdingen att få här i staden utan ingrepp drifva sitt ämbete, resolverade landshöfdingen med borgmästare och råd, att som Jörgen Fischer\*) allenast konditionaliter var antagen och han emot lofven allt för länge uteblifvit och såväl därför som för andra omständigheter i rätten tid och ungefär 6 veckor förr än han här anlände, fått renunciationsbref af d. 14 dec. 1689, skall denne Fleischer nu blifva antagen till stadsbarberare.

Men tvärtom lär hafva händt; ty Fischer nämnes strax därefter som stadsbarberare. Men Fleischer blef väl också kvar i staden. Han var dock så utfattig, att han ej kunde betala sina kontributioner samt dog 1693 och hade allenast några få saker till kvarlåtenskap i löjtnants Appels hus. Sedan gingo hans barn omkring och begärde allmosor.

Fischer däremot lefde till 1698 och dog den 1 maj samt efterlemnade en dotter Malena som dog d. 27 maj s. å. En jungfru Dorotea Fishier (så?) blef gift 1718  $\frac{8}{10}$  med föraren vid Helsinges regimente Erik Kjörling. Hon var född den 15 maj 1686 samt äfven dotter till Jöran Fischer.

*Kristofer Fogt*, en ung person af barberareämbetet född vid Falun, anhöll hos magistraten d. 21 juli 1691 att få blifva antagen till stadsbarberare, sägande att han af Poppelman blifvit underrättad om konditionerna, som han har att förmoda och vänta. Men magistraten svarade, att ehuruval de voro gärna med honom tillfreds, kunde de dock i landshöfdingens frånvaro ej någonting däråt göra, utan skulle han afbida tiden, till dess han komme hem. Landshöfdingen var väl hemma och uppe i rådhuset d. 21 aug.; men finnes ej antecknad, att han om Fogt blef åtspord.

\*) Jörgen eller Jöran Fischer var fältskär under Helsinges regimente och tänkte allenast nedsätta sig i staden, hvarom tillskrefs guvernören d. 30 aug. 1689.

*Johan Hindr. Schrader*, en okulist och bräckskärare (så!), kom till Gefle 1692 d. 17 febr. och begärde att försöka sig i staden en tid, hvilket tilläts, allenast han ej skulle vara doktor och barberaren till prejudice.

Schrader ingick i ackord med tullskrifvaren Nils Kristoferson Mört att bota hans hustru och af honom på ackordet fått 37 d. Men Schrader reste bort och lemnade patienten i sin hustrus händer. Nils Kristoferson Mörts hustru blef död, hvarför Nils stämde Schrader 1692 d.  $31\frac{1}{3}$  och ville hafva igen sina penningar samt begärde det Schraders hustru skulle arresteras, tills hennes man hemkomme. Arresteringen blef ej beviljad, utan d. 8 april ransakades därom i lag med doktorerna Bastian Poppelman och Jörgen Fischer, och blef så resolveradt, att såsom han lofvat med kontrakt bota Nils hustru och sedan strax rest därifrån, bortlemnandes patienten i sin hustrus händer, och patienten blef dagligen värre och till slut död, så pröfvar rätten, att han för sitt vårdslösa förfarande skall gifva till Guds hus 50 d. k. m., sedan Nils Kristoferson blifvit tillfredsstäld.

Schrader hade äfven uppskurit kyrkoherden i Husby Johan Einbergii son och sedan dragit bort och lemnat honom oläkt; hvarför Einbergius befullmäktigade Sam. Halstenius att taga igen de 46 d:r 28 öre, som Schrader tagit emot af kyrkoherden, d. 13 april 1692.

## Om jordbeskattningen i Gestrikland.

(Fortsättning från 1903.)

III. *Hjälpekörseeln*. Dessa servituter hade ännu icke på ofvannämnda sätt blifvit fixerade, förr än flera dagsverken och materialier behöfdes för kronans räkning och hjälp. Häri ligger upphofvet till den s. k. hjälpekörseeln, som för hvarje hästestånd eller

hel gård finnes påförd med 1 lass ved och 2 dagsverken samt i proportion dertill på halfva och fjärdedels bönder. Gestrikeallmogens besvär af d. 8 April 1577 antyda ungefärligen tiden för dessa hjälpedagsverkens tillkomst. Menige man anhöll nämligen om befrielse från de två dagsverken, som kallades hjälpedagsverken och förutom de sex, som de årligen utgjorde, för några år sedan dem pålagde blefvo. Hjelpeved, ett stafrum af hvar bonde, finnes hafva utgått 1552 och flera af de följande åren. Den användes vid kronans bergsbruk vid Garpenberg, Löfås, Danne-mora o. s. v. Understundom fördes den till det år 1565 anlagda salpeterverket i Tierp. Hjelpekörseeln, ehuru icke införd i jordeboken förr än 1718 (Insulander l. c. sid. 46), var således till sin uppkomst mycket äldre och hade därför redan 1620 fått ett rum bland hemmanens vissa räntor och erhållit sitt kronovärldi, som för veden var 4 öre lasset och för dagsverken 6 öre eller detsamma som för de ordinarie.

Före denna tid förekomma understundom lindringar i denna utskyld af en eller annan anledning. Sålunda heter det i 1611 års räkenskap: »än pläga bönderna uti förenämnda 8 socknar (alla utom Torsåker) utgöra hvar hel, två halfva eller fyra torpare till hjälp 2 dagsverken och hafva uti detta år intet gjort, efter de alltid skulle hålla sig viderrede mot fienden». År 1618 voro Ofvansjö och Torsåkers socknar, »som berget bruka», och 14 hemman i Högbo fria från hjälpedagsverken och ved. Vid landstinget i Gefle d. 16 dec. 1624 tillspordes allmogen, huru många årliga dagsverken de utgjorde, hvarpå svarades, »att de i Ofvansjö och Torsåkerberget bruka och göra hammarskatt, de gjorde allenast 6 dagsverken om året, men alla de andra i landet, som göra hel hästestånd de gjorde 6 årliga dagsverken och 2 hjälpedagsverken». I 1635 års bok är om samma socknar anmärkt, att de en lång tid varit fria från hjälpedagsverken, efter de däremot måst utgöra hyttegäldsjärnet.

### C. Utskylder efter gärdemantalet.

Ofvannämde skatter ansågos och kallades under senare delen af Gustaf II Adolfs regering för hemmanens vissa utskyl-

der. Men statens säkra inkomster räckte icke till att fylla alla förekommande behof. Så långt tillbaka som man har någon tillförlitlig kunskap om Sveriges statshushållning, hade tillfälliga *gärder* eller sammanskott af s. k. *hjelpepersedlar* varit en i behofvets stund anlita och af lagen godkänd utväg<sup>1)</sup>, hvilken i alltmer utsträckt omfång användes under de oroliga tider, som följde efter Gustaf I:s död. Bland mängden af dessa tillfälliga bidrag hålla vi oss här endast till dem, som visserligen länge hänfördes under benämningen af hemmanens ovissa utskylder, emedan de till en början berodde af tillfälliga behof och antogs någon gång skola upphöra, men som efter hand erhöilo natur af ständiga skatter och utgjorde hvad man i Gestrikland kallade *mantalsränta*, emedan de utgingo icke efter öretal och hästestånd utan efter det nyare genom Karl IX:s skattläggning uppkomna begreppet om mantal, eller med andra ord efter gärdemantalet.

I. *Byggnadshjälpen eller vinterkörseIn*. Kronans hus, kvarnar, fisken m. m. måste fortfarande underhållas och utom dagsverken fordrades därtill materialier, hvilka så snart de af hemmanens skog eller andra förmåner kunde in natura utgöras, man utan betänkande ålade bonden att kostnadsfritt för kronan till stället framföra<sup>2)</sup>. Allmogen beklagade sig förgäfvat öfver dessa onera, hvilka tyngd kändes så mycket mera som de

<sup>1)</sup> Jämför konungabalken, IV kap. 1 §.

<sup>2)</sup> Sålunda framfördes ved och kol till grufdriften vid Garpenberg och timmer m. m. dels till byggnaden vid kungsgården i Gefle, dels till de större fiskerianläggningarna vid Tensmyra i Elfkarleby och Kroknäs vid Gefle, utom alla de mindre, med hvilka Gustaf I tillgodosåg kronan. Dagsverken voro öfver allt behöfliga, ibland annat för brukande af den jord, som tidtals låg under kungsgården och för bergandet af de stora ängar, som kronan tilllegnat sig, såsom Mattön i Fernebo m. fl. I synnerhet togs allmogens hjälp i anspråk vid kronans bergsbruk vid Garpenberg, Kallsbäcken och Löfås, så att under flera år 1557—1569 och 1595—1597 fem socknar af Gestrikland: Ofvansjö, Torsåker, Årsunda, Fernebo och Hedesunda voro helt och hållet skilda från de öfriga och lagda under Näsgård (stundom Klingesboda), hvars fogde redovisade för deras utskylder. Äfven Ockelbo var ett par år lagdt till Garpenberg liksom Hille och Valbo till det 1566 nyuppfunna silfververket vid Löfås. Konung Johan III:s påbud 1580, att den hjälp Gestrikebönderna gjort med ved och kol till Garpenberget, skulle därefter göras till det bergverk, som börjadt var vid Dannemora, ledde ej till någon påföljd. Bergsmännen i Torsåker och Ofvansjö voro understundom befriade från hyttejärnet, emedan de höllo vindkörningen vid makt vid Garpenbergs grufva. Att en del af Gestrikesocknarna fortfarande där utgjorde sin byggnadshjälp och sina dagsverken, sedan slottsbyggnaden i Gefle blifvit full-

måste utgöras fjärran från hemmet. Bidragen blefvo ej mindre betungande, då k. Johan började slottsbyggnaden i Gefle. Följande sammanställning visar hvad till densamma under byggnadsåren utgick af hvarje helgårdsbonde och i proportion af halfva och fjärdedels bönder.

| År                   | 1583 | 1584 | 1585          | 1586 | 1587 | 1588 | 1589          | 1590          | 1591 |
|----------------------|------|------|---------------|------|------|------|---------------|---------------|------|
| Bjälke ..... st.     | —    | —    | 1             | 1    | 1    | 1    | $\frac{1}{4}$ | —             | —    |
| Stöck ..... ”        | —    | —    | 1             | —    | —    | 1    | $\frac{1}{2}$ | 1             | —    |
| Spira ..... ”        | —    | —    | $\frac{1}{6}$ | —    | 1    | —    | —             | —             | —    |
| ved ..... lass       | 2    | 4    | 3             | 4    | 3    | 3    | $\frac{1}{2}$ | $\frac{1}{2}$ | —    |
| gärdsel ..... ”      | —    | —    | $\frac{1}{8}$ | —    | —    | —    | —             | —             | —    |
| kalksten ..... ”     | 2    | 5    | 5             | 3    | 5    | —    | 2             | 3             | 1    |
| gråsten ..... ”      | —    | —    | —             | 10   | 5    | 7    | 3             | 3             | 1    |
| halm ..... ”         | —    | —    | 4             | 3    | 1    | 3    | 1             | 1             | —    |
| näfver ..... ”       | —    | —    | —             | 25   | 40   | 10   | 30            | 30            | —    |
| dagsverken ..... st. | —    | —    | 2             | 2    | —    | 4    | 9             | 8             | 2    |

Dessa dryga bidrag föranledde dock en och annan gång till nedsättning i fodringen eller hjälpedagsverken.<sup>1)</sup> Ett annat slag af byggnad för kronans räkning var skeppsbyggnad. Landskapets forna skyldighet att i likhet med andra bygga och utrusta ett eller flere krigsfartyg upplifvades af Erik XIV och äfven ehuru med mindre framgång af Johan III.<sup>2)</sup> Hertig Karl inrättade vid Gefle ett skeppsbyggeri vid Fliskär och till detta

ändad, synes af hertig Karls bref till fogden Johan Sandersson. Bönderna i Gestrikland hade besvärat sig däröfver att några socknar voro lagda till Garpenbergs bruk och några till Gefle skeppsbyggnad, föregifvande att de icke förmådde framföra det virke, som var dem pålagdt att den vintern framföra. Hertigen (bref d. 8 mars 1593) medgaf att i stället kvitta deras årliga skatt. “Befalla Eder fördenskull härmed, att I förkunne dem sådant och därhos fogeligen handle med den menige man, att de nu medan föret är framföra hvad som ännu är tillbaka”. Genom k. bref d. 12 febr. 1630 lades Torsåker till Näsgårds län, emedan socknen skall göra sina utlagor i ved och kol till Löfås.

<sup>1)</sup> Se Gestriklands räkenskaper 1583, 1584, 1585, 1587, 1590.

<sup>2)</sup> Gefle borgare blefvo 1567 förskonade från den årliga taxan i anseende till den tjänst de gjort under kriget (71 borgare voro 1564 ute på skeppen mot riksens fiender) och det skepp de skänkt och skulle denna frihet gälla “så länge och intill dess edre medborgare, som på några resor äro fångade af fienden, kunna blifva förlossade och komma i behåll hem igen”. Då allmogen i Gestrikland och Helsingland genom utskickade begärt att blifva förskonade med det skepp, som blifvit dem pålagdt att bygga till att öfverskeppa både folk och hästar och gärder, kunde k. Johan ej bifalla deras begäran, men om båda landen i stället ville gifva 350 daler så skulle det därvid få bero (k. br. 23 mars 1583). Vid samma tid förekomma

ingick då på vanligt sätt genom sammansättning år 1596 en gård, så att 2 bönder voro om en plank och 12 bönder om 1 tunna tjära.

Det gick med dessa hjälpepersedlar som med andra gårdar och bevillningar, hvilka fortfarande voro af behof och således årligen ehuru i olika mått pålades, att den öfvergick till en beständig skatt. Denna byggnadshjälp, eller som den i Gestrikland blifvit kallad, vinterkörsel reglerades 1620 att utgå med  $1\frac{1}{4}$  sågstock,  $\frac{1}{2}$  timmerstock,  $\frac{1}{8}$  bjälke,  $\frac{1}{2}$  tilja och  $\frac{1}{2}$  hundrade spån af hvarje helgårdsbonde men har sedermera<sup>1)</sup> blifvit lindrad icke blott i anseende till persedlarnes kvantitet utan äfven till grunden för deras utgörande, så att 1 sågstock,  $\frac{1}{2}$  bjälke,  $\frac{1}{2}$  tilja och  $\frac{1}{2}$  hundra spån beräknas till ett kronovärdi af 30 öre för hvarje gårdemantal.

II. *Dagsverkspenningar.* I ofvannämnda vinterkörsel voro endast persedlarna men icke de till byggnadshjälpen hörande dränge- och ökedagsverken inbegripna. Dessa extra ordinarie dagsverken (utöfver dem som hörde till jordeboksräntan) utfordrades således fortfarande för kronans förekommande behof, och att de ej voro få, intygas af att vid reglering 1651 af de under adeln komna kronoskatteböndernas dagsverksskyldighet, densamma bestämdes till 18 dräng- och 9 ökdagsverken om året. Den lindrades dock genom riksdagsbeslutet 1652 (§ 7) till 12 dräng- och 6 ökdagsverken och denna reglering skulle äfven gälla för dagsverksskyldigheten å de hemman, som voro kronan behållna. I Gestrikland erhöles likväl ännu en ytterligare nedsättning till hälften. När dessa extra ordinarie dagsverken ej mer utgjordes in natura, blefvo de kronan ersatta genom dagsverkspenningarne, som beräknades efter 6 drängdagsverken à 4 öre och 3 ökdagsverken à 8 öre till 1 daler 16 öre för hvarje gårdemantal.

III. *Salpeterhjälpen.* Ett särskildt slag af hjälpepersedlar var allmogens bidrag till kronans salpetersjuderier och gevärsfak-

hamp- och tjärgårdar till kronans skeppsbyggnad vid Rotskär, en ö i Dalelven nära dess utlopp.

<sup>1)</sup> När detta skedde, har ej kunnat utrönas. Likasom flera andra utskylder blef äfven denna sent (1747?) införd i jordebok. Såsom förut vid hvar och en af dem blifvit anmärkt, hade de långt förut iklädt sig natur af ständiga skatter, som efter särskilda längder årligen uppburos och redovisades.

torier. Till det salpeterbruk som 1565 anlades i Tierp voro hjälpedagsverken från Gestrikland ofta anvisade. Andra prestationer nämnes ej i räkenskaperna förr än år 1586 och 1588, då åtskilliga bönder sägas »efter sin vilja och förmåga» hafva lemnat till »salpeterhuset», det förra året 8 daler 2 marker 2 öre penningar, 8 pund aska och 25 pund jord och det senare 5 daler 3 marker 2 öre penningar, 16 hundraden näfver, 8 tunnor aska och 6 pund jord. Likaså hade 1596 bönderna af 4 socknar hulptit till »salpittret i Tierpen» med 11 daler 1 mark 6 öre penningar och 15 pund jord. För året 1600 och de närmast följande erlades af hvarje hel bonde 1 öre penningar utom ett icke närmare bestämdt kvantum af tegel och jord.<sup>1)</sup> År 1618 lemnade bönderna till samma verk 185 lass ved, 60 tunnor aska, 40 pund jord, 120 kärfvar halm och 160 timmerstockar. Någon allmän bestämmelse för Gestrikland angående denna utskyld är ej känd, men allmogen i denna liksom i andra provinser har genom kammarkollegii bref d. 28 mars 1634 erhållit frihet att antingen lemna hjälpen i vissa persedlar eller lösa densamma med penningar. Den summa af 1 daler 17 öre för hvarje gårdemantal, hvartill denna lösen utfördes 1634, bibehöll sig sedan oförändrad i jordeböckerna.

IV. *Faktorihjälpen.* Sedan rörsmederna i Helsingland blifvit ålagda att flytta in till det nyanlagda Söderhamn och ett gevärsfaktori för kronans räkning därstädes blifvit anlagdt, behöfdes äfven där »hjälp» från allmogens sida. Hvert behållet gårdemantal skulle årligen anskaffa 6 stycken musquet-stockar. För denna hjälp talade icke något gammalt bruk, men icke desto mindre öfvergick den till ständig skatt under namn af faktorihjälp och har 1644 och allt sedermera blifvit utgjord med  $1\frac{1}{2}$  öre för hvar stock med tillsamman 9 öre för gårdemantale.

V. *Landtåtgården* var utom all fråga den mest betungande af alla bondens tillfälliga bidrag till statens hjälp och förekom nästan årligen under de oupphörliga krig, i hvilka Sve-

<sup>1)</sup> Bland hjälper förekommer i 1611 års räkenskaper följande anmärkning: »än utgöra bönderna i 8 socknar hvar hel bonde 1 öre penningar salpeterbruket till hjälp, hvilket länsmännen uppbära och leverera salpetersjudarne och föres här hvarken till utgift eller uppbörd.»

rige från slutet af k. Gustafs dagar och under hans söners regeringar var inveckladt. I dessa användes visserligen till någon del främmande legotrupper, hvilkas värfning och besoldning medtogo betydliga summor, men massan af svenska krigsmakten utgjordes dock af infödda, som genom utskrifning uttogos bland landets vapenföra befolkning. Till underhållet såväl af de förra som de senare måste landets jordbrukare<sup>1)</sup> väsentligen bidraga genom aflemnandet af livsmedel, understundom äfven af bekläd- nads- och furageringspersedlar. Den äldsta kostgård af detta slag, som för Gestrikland är antecknad, är af år 1556 och erlades till krigsfolket i Finland af bönder och prester. Ett visst antal bönder bildade ett skattedistrikt eller sammansättning, eller voro i en gård såsom det hette. På hvarje sådan sammansättning af 30 helgårdsbönder löpte nämnda år 3 tunnor bröd, 4 L<sup>u</sup> smör, 4 L<sup>u</sup> fläsk, 4 L<sup>u</sup> kött och 1 tunna gryn eller ärter. Presternas andel i denna kostgård var ganska betydlig, då man ser, att de i sex socknar af Gestrikland (Torsåker, Ofvansjö och Fernebo lågo under Garpenberg och dess fogde) tillsammans erlade 2 läster 2 tunnor bröd, 14½ L<sup>u</sup> smör, 1 Sk<sup>u</sup> 3½ L<sup>u</sup> fläsk, 15½ L<sup>u</sup> kött och 1 tunna ärter. Längre fram indelades bönderna så, att 16 kommo på hvar gård eller sammansättning och hvarje kyrkoherde skulle för 64 bönder betala ¼ gård eller med andra ord lika mycket som 4 helgårdsbönder. Persedlarna i dessa gårdar voro länge spannmål (korn, malt), smör, kött, fläsk, strömming, gäddor och torrskinka. Då den för året påbjudna gården ej räckte till, påbjöds en hjälpegård. Dessutom anskaffades äfven andra förnödenheter gärdevis såsom pelsar, strumpor m. m.<sup>2)</sup> Följande tabell visar för några af k. Johan III:s

<sup>1)</sup> Andra samhällsklasser voro icke heller lottlösa. Utom den årliga taxan, som under Gustaf I småningom höjdes från 1 läst jern till 1,000 mark och under Johan III:s tid utgick med 80 (eller 70) ungerska gyllen bidrog Gefle stad då och då dels till krigsfolkets utrustning dels till drifvande af kronans bergsbruk. Understundom användes borgerskapets skutor för öfverförande till Finland och Estland af krigsfolk och fetalier. Utom flerfaldiga hjälper gjorde borgarne äfven en och annan gång dagsverken till kronans byggnader; år 1555 ej mindre än 864, hvaraf 674 till fisket vid Tensmyra. Om presterskapets andel i kostgårderna se ofvan. Äfven andra hjälper ålades dem understundom och i stället för den inkvartering af konungens ryttare och knektar, som de under Gustaf I fått vidkännas, uppkom den s. k. borglägerstaxan, ända intill senare tider känd under det mera vanliga namnet prester- nas taxa.

<sup>2)</sup> Att söka angifva alla sådana smågårdar med något anspråk på fullständig- het är omöjligt, ens med ledning af Gestriklands fogderäkenskaper, hvilka från och

senare regeringsår omvexlingen i den vanliga kostgården, som hela tiden utgick efter 16 bönder i hvar gård, som samman- sköto följande persedlar:

|                      | 1581              | 1582              | 1584             | 1588              | 1589              | 1591             |
|----------------------|-------------------|-------------------|------------------|-------------------|-------------------|------------------|
| Korn .....           | 3 t:r             | 2½ t:r            | —                | 3 t:r             | 2 t:r             | 4 t:r            |
| Mjöl .....           | —                 | —                 | ½ t:a            | —                 | —                 | —                |
| Malt .....           | —                 | —                 | 1 „              | —                 | —                 | —                |
| Smör .....           | 4 L <sup>u</sup>  | 3 L <sup>u</sup>  | 3 L <sup>u</sup> | 4 L <sup>u</sup>  | 4 L <sup>u</sup>  | 4 L <sup>u</sup> |
| Kött och fläsk ..... | 16 „              | 12 „              | 11 „             | 16 „              | 12 „              | 16 „             |
| Strömming .....      | 2 t:r             | 1½ t:a            | 2 t:r            | 4 t:r             | 3 t:r             | 4 t:r            |
| Gäddor .....         | 16 L <sup>u</sup> | 12 L <sup>u</sup> | 7 L <sup>u</sup> | —                 | —                 | 4 L <sup>u</sup> |
| Torrskinka .....     | 16 „              | 12 „              | 8 „              | 16 L <sup>u</sup> | 16 L <sup>u</sup> | 12 „             |
| Humla .....          | —                 | —                 | 1 „              | ½ „               | ½ „               | —                |
| Fraktpengar .....    | —                 | —                 | 6 m:k            | —                 | —                 | —                |
| Gärdepengar .....    | —                 | —                 | —                | —                 | 3 m:k             | 3 m:k            |

med 1542 finnas i behåll, ty det hände icke så sällan, att de uppburos icke af fogden utan af någon för tillfället förordnad uppbördsman, som därför aflade särskild redovisning, som icke blifvit bilagd. Exempelvis må dock anföras, att 1581 utgick utom kostgården.

- 1:o. En hjälpgård af 1 t:a korn af hvarje gård samt smör, strömming och torrskinka till samma belopp som i kostgården.
- 2:o. En smörgård af 5 <sup>u</sup> smör af hvarje helgårdsbonde.
- 3:o. En bränvinsgård, 4 kannor af hvarje stadsprest, 2 af hvarje landtprest. Item af fogden 2 kannor, af skrifvaren 1 kanna. Än af Gefle stad 24 kannor.
- 4:o. En sko- och fårskinns gård af 4 par skor och 4 st. fårskinn af hvarje gård. Utom tvänne kostgårdar uttogos 1583 följande hjälpepersedlar.
- 1:o. En yxa och en järnkedja om 2 L<sup>u</sup> till arkliet af hvarje bergsman.
- 2:o. En gång hästskor och två gångar söm af hvar behållen bonde.
- 3:o. Till en tegel- och kalkugn, med tegellada, som brukas till k. m. ts behof och uppsattes detta år vid konungsgården i Gefle; 2 lass kalksten af hvarje helbonde i stället för deras 2 hjälpedagsverken.
- 4:o. Diverse sängkläder och fårskinn af borgarne i Gefle och några bönder i Hille, Hamrånge och Valbo.
- 5:o. Af bönderna i 7 socknar, hampa och lin att hålla fiskegarnen vid makt i Gefle.
- 6:o. Af samma socknar diverse fogel till hofvets förtäring.
- 7:o. Af Fernebo och Torsåker, diverse persedlar, timmer, näfver, talg, fårskinn m. m. till Garpenbergs bruk.

Till ersättning synes dock någon afkortning af böndernas hjälpedagsverken ägt rum, likasom vid några andra tillfällen, då sådant är bestämdt angifvet.

Genom k. bref d. 20 nov. 1590 förordnades, att hvarje 6 skattebönder skulle till krigsfolket, "som denna vinter låg i marken mot ryssen" anskaffa ett par "stora halvesålet plöseskor och ett par sticket eller sömed strumpor", eller om de därtill ej hade råd, ett par gode "vadmall strumpor". Hvar skomakare skulle utgöra 2 par tvesålade plöseskor; hvar skräddare 2 par vadmalsstrumpor.

Utom stora gården (landttågsgården) förekommer 1623 och 1624 den lilla krigsgården, hvilken det förra året bestod i strumpor och lärft, det senare i pelsar, skor och strumpor och synes då hafva blifvit löst med 15 öre på hvart gårdemantal.

Den gärdeordning, som stadgades d. 26 aug. 1590 och efter hvilken gården för 1591 utgick, följdes äfven de närmaste åren därefter, dock med tillägg af 16 alnar vadmal eller lärft för åren 1592 och 1594. Uppbörden och transporten af alla dessa gärdepersedlar medförde naturligtvis stora olägenheter <sup>1)</sup>, och det är således icke att undra på att man gjorde försök att utbyta dem mot penningar, att förmå allmogen att i naturapersedlarnas ställe lemna kontanta bidrag. <sup>2)</sup> Då allmogens fullmäktige i Norrköping d. 22 mars 1604 beviljade den s. k. månadshjälpen jämte skjutsfärdspengarne, skedde det mot löfte att den under tiden skulle vara fri från alla gårder och hjälper af hvad namn som helst samt att alla rester skulle eftergifvas. Samma villkor blef säkerligen vidhållet, då allmogen vid 1609 års riksdag utöfver den hjälp, som i Norrköping beviljad blef, ingick på hjonelagshjälpen. Löftet hölls hvad Gestrikland beträffar med flera afvikelser tills mot slutet af Karl IX:s regering, då det utbrytande kriget med Danmark fordrade nya utgifter till den ökade krigshärens utrustning och underhåll och då allmogen på riksdagen i Örebro 1610 åtog sig, att hvar bonde skulle först och främst gifva 3 mark penningar och sedan af hvart helt hemman 1 t:a torkad råg eller malt. Påföljande höst 1611, sedan mantalspengarne (månadshjälpen) och hjonelagspengarne för senare halfåret blifvit aflysta, tog man sin tillflykt till den forna landttågsgården, och allmogen åtog sig därjämte 3 daler på hvarje fullsätteshemman. Efter Karl IX:s död hörde Gestrikland till hans enkedrottningens lifgeding

<sup>1)</sup> Det ena gårdskeppet gick 1580 förlorat.

<sup>2)</sup> Kontanta bidrag voro alls icke ovanliga under den föregående tiden. Den af ständerna för tåget till Finland beviljade hjälpeskatten, som af hertig Karl d. 27 juli 1599 påbjöds att utgå med 50 penningar af hvars och ens efter vissa bestämda värden uppskattade förmögenhet, var nog beräknad att utgå i penningar, men där sådana tröto, höll kronan tillgodo med åtskilliga varor, som lätt kunde användas eller föruttras, såsom strömming och kläden af borgarna i Gefle och stångjärn af bergsmännen i Torsåker och Ofvansjö. Hela uppbörden af Gestrikland steg till 875 daler 13 1/2 öre i penningar, 43 lod 2 1/2 kvintin silfver, 65 1/2 t:r strömming, 1 st. kopparplåt, 33 Skæ 19 1/2 Læ stångjärn och 25 st. kläde. Dylika kontanta hjälper förekommo flera gånger redan under k. Gustafs tid, t. ex. 1527 med 450 mark örtuger och 1535 med 600 mark å 10 öre på hvar bonde. Af dylik egenskap voro ock 1560 års "sölfskatt" till engelska resan och 1571 års dö till inlösen af Elfsborg samt de icke obetydliga brudskatterna till prinsessorna, Anna (1,000 mark af Gefle stad och 3 mark af hvar bonde), Elisabet (750 mark af Gefle stad och 4 mark af hvar bonde). För hela Gestrikland gick den senare till 3,534 mark 4 öre 6 penningar.

och från denna tid inkommo nu i landttågsgården en del persedlar, som förut tillhört särskilda små hjälper eller förekommit i tillfälliga nattlägersgårder, såsom hampa, fårskin, oxar, höns, ägg, skor, foderkorn, hö och halm.

Från denna tid blef landttågsgården permanent och slutligen till belopp och persedlar oförändrad sådan den bestämdes genom riksdagsbeslutet 1621. En gård eller sammansättning af 16 fullsättes skattebönder skulle lemna 24 t:r spannmål, 2 t:r foderkorn, 2 Læ humla, 4 Læ smör, 24 Læ kött och fläsk, hälften af hvardera, 16 æ talg, 1 oxe, 8 får, 4 gäss, 16 höns, 8 tjog ägg, 8 lass hö och 80 kärfvar halm att föras till sjösidan, när så påfordrades. De som sådant åstundade, finge lösa med penningar: för 1 t:a spannmål 9 mark, 1 t:a foderkorn, 4 1/2 mark, 1 Læ humla 6 mark, 1 Læ smör 6 1/2 mark, 1 oxe 10 daler och i Norrland 8 daler, 1 får 3 mark, 1 gås 12 öre, 1 höns 3 öre, 1 tjog ägg 3 öre, 1 lass hö 1 daler, men i Norrland och Västmanland 3 mark, 1 kärfve halm 1 öre. <sup>1)</sup> Det hette visserligen, att denna gård äfvensom vinterkörslan och dagsverkspenningarne hörde till hemmanens ovissa räntor, men i verkligheten voro de ganska vissa och betungande, utan att räkna den olaga vinst, som fogdar och kronoarrendatorer voro i tillfälle att genom hvarjehanda prejerier bereda sig. Allmogen i Gestrikland åtnjöt likväl en icke obetydlig lindring däri genom att 1604, såsom ofvan är nämndt, en ny beräkning af mantalet infördes och de erhöilo tillstånd att utgöra månadshjälpen efter utsädet, ett tillstånd, som utsträcktes äfven till gårderna och af k. Gustaf II Adolf d. 23 jan. 1623 bekräftades. <sup>2)</sup> De många afvikelser från gällande stadgar, som egderum i Gestrikland, såsom hörande till enkedrottning Kristinas lifgeding, voro anledning till att k. Gustaf II Adolf, sedan den något själfrådiga enkedrottningen blifvit mindre belåten

<sup>1)</sup> Allmogens bialsked d. 26 juni 1621. Hallenberg, Gustaf II Adolfs historia d. IV p. 918.

<sup>2)</sup> Sedan öreslanden i Ofvansjö och Torsåker efter hand blifvit jämkade efter den nya gårdemantalsberäkningen, beräknades utsädet på samtliga hemman i Gestrikland år 1618 till 1957 1/2 tunnor, som motsvarade 391 1/2 gårdemantal å 5 tunnor eller 241 1/2 gårdar å 16 fullsättes skattebönder i hvarje gård. Skulle landet då hafva erlagdt sina gärdepersedlar efter gamla ordningen, så skulle dess 651 hela bönder (607 hela, 34 halfva och 14 fjärdedels bönder, 19 hela och 22 halfva bergsmän) kommit att utgöra icke mindre än 40 1/2 gårdar.

med sin fogdes kostsamma hushållning på Gefleborg och därtill hörande landtgård, af henne år 1620 arrenderade inkomsterna af Gestrikland till en början på 3 år mot 20,000 dalersvenska penningar årligen.<sup>1)</sup> Under de återstående åren af konungens regering voro kronans inkomster af landskapet antingen tillsammans eller delvis utarrenderade till åtskilliga personer. För beräkandet af arrendesumman upptogos samtliga skattepersedlarne såväl i jordeboks- som mantalsröntan till ett visst värde, som allt sedermera med namn af kronovärdi blifvit i kronoräkenskaperna bibehållet,<sup>2)</sup> ehuru väl arrendatorerna hade rätt att uppbära räntorna in natura utom årliga och kungshästarna, som oförändradt löstes à 6 öre såväl då som sedermera, när arrendena hade upphört och då öfriga ränte- och gärdpersedlar, som direkte ingingo till kronan, debiterades efter den årliga markegången.

VI. *Boskapspenningarna.* För ofvenberörda bevillningar, som utgingo i reda penningar såsom månadshjälpen m. fl., hade man visserligen såsom förut är nämnt sökt att finna någon lämpligare grund än den gamla och vanliga, att i allmänhet hvarje bonde skulle gifva lika mycket. Hvad månadshjälpen och landtagsgården m. fl. angick, hade man i Gestrikland hjälpt saken genom den nya mantalsberäkningen. Men åbornas villkor och förmåga att bära skatten stod icke alltid i proportion till deras utsäde och öretal. För utrönande af denna förmåga trodde man

<sup>1)</sup> Arrendet öfvertogs samma år af Joen Skough, som förut varit enkedrottning Kristinas befallningsman öfver Gefle och Gestrikland och i det ämbetet året förut efterträtt Nils Persson Humble, som för sin misshushållning och våldsamhet måst afskedas. Arrendatorer efter Skough voro Hans Olsson tillsammans med Erik Olsson 1624—25 och Hans Millis 1625—28. Därefter öfvertogs arrendet af "kopparbergsmännen". Såsom deras "tillskickade" fogdar nämnas Bengt Larsson, Joen Skough, Klas Eriksson (Wallwijk) och Gerdt Lohrman, hvilka efter hvarandra voro närvarande vid tingen 1628—1632. (Se Gestriklands dombok.) Kungsängen med trädgården, kvarnarna vid Testebo, konungsängen i Fernebo äfvensom stora och lilla tullen med accisen voro utarrenderade särskildt. Sedan Gestrikland åter vardt anslaget till lifgeding, sköttes uppbörden af enkedrottning Maria Eleonoras egna fogdar, men sedan landet åter kommit under kronans omedelbara förvaltning, försöktes utarrenderingsmetoder i enskilda fall. Så voro landtagsgården och prestepengarne år 1644 utarrenderade till Hans Nyman.

<sup>2)</sup> Detta jordeböckernas kronovärdi är lika med det lösningspris, som vid 1621 års riksdag bestämdes, utom i fråga om foderkornet, som ansågs lika med annan spannmål, oxen, som värderades till 8 daler 8 öre, höet, som beräknades till 2 daler lasset om 40 L<sup>a</sup> och halmen till  $\frac{1}{2}$  öre för hvar kärve om 2 L<sup>a</sup>.

sig finna en säkrare grund, om man jämte utsädet intog i beräkningen det antal kreatur, som å hemmanet underhölls. De bestämmelser i denna riktning, som stadgades för utgörandet af de vid 1620 års riksdag beviljade boskapspenningarne, föllo sig dock högst besvärliga och bristfälliga vid tillämpningen och måste slutligen öfvergifvas. Vid nämnda riksdag, till hvilken inga af allmogen blifvit kallade, som det sades, därför att konungen ej ville betunga den med inställelse vid ständigt återkommande riksmöten, öfver hvilka de själfva klagat, kom man dock öfverens, att konungen skulle till afbetalning af rikets gäld och till krigsmaktens upphjälpande understödjas med en ny bevillning af hvilken tyngsta bördan träffade allmogen. För att denna bevillning, då och sedan kallad boskapskatt, måtte lämpas efter hvars och ens förmögenhet, skulle allmogens alla kreatur och allt dess utsäde noga uppskrifvas. För hvarje häst skulle betalas 8 öre, sto 4 öre, fåle öfver 1 till 3 år 2 öre, ox 8 öre, tjur 6 öre, kviga 2 öre, bock  $1\frac{1}{2}$  öre, risbiter 3 fyrkar, get 3 fyrkar, ung get  $\frac{1}{2}$  öre, får 3 fyrkar, ungt får  $\frac{1}{2}$  öre, gammalt svin 1 öre, ungt svin  $\frac{1}{2}$  öre, och af hvarje tunnas utsäde 2 öre. Kyrkoherdarne fingo det icke angenäma uppdraget att härvid vara behjälplige. Det ålåg dem att tillika med länsmän fjärdingsmän och sexmän uppteckna allmogens boskap »höfvad och klöfvad», stor och små; om de därvid beträddes med någon oredlighet, måste de betala i stället för bonden, men han själf betala dubbelt, om han något undandolde.<sup>1)</sup> Denna skatt beviljades ånyo vid flera följande riksdagar, förhöjdes tidtals men nedsattes 1634 till ursprungliga beloppet och bestämdes 1642 till 2 daler pr mantal. Sedan den sista gången blifvit beviljad genom riksdagsbeslutet 1655 och de särskilda landskapsbesluten 1657, ansågs den som en ständig ränta och har sedan utgått med ofvannämnda belopp, 2 daler för hvarje gärdemantal.

VII. Slutligen komma vi till *skjutsfärdspenningarna*, som äfven fått ett rum bland hemmanens gärdemantalsränta. Att i den skatt, som utgick under namn af konungs- och

<sup>1)</sup> Vid redogörelsen för boskapskatten 1621 är bilagd en "ransakningslängd uppå de söder, som bönderna i Gestrikland hafva undandolt och hafva efter rikens beslut därför utgjort dubbelt". För de 3 socknarna Hedesunda, Arsunda, Torsåker gingo dessa sakören till 130 daler 30  $\frac{3}{4}$  öre.

fogdehästar, låg ett vederlag för allmogens skyldighet att besörja skjuts för konungen och hans män vid deras resor genom landet, ville man ej mera erinra sig, då allmogen vid mötet i Arboga 1561 åtog sig en viss penningeavgift under namn af tavernepenningar mot befrielse att utgöra fri skjuts och forslingar för kronans räkning. Denna skatt bestämdes på riksdagen i Stockholm påföljande år till 2 mark årligen på hvarje skattebonde. Då den år 1564 uppbars, erhöles lindring däri till mer än hälften eller 12 öre, i anseende därtill att en särskild kostgärd samma år utgick. Allmogen i Gestrikland klagade vid samma tid<sup>1)</sup>, att den tingsgärd eller länsmansränta, som de af egen fri vilja påtagit sig och utgjort befallningsman, fogdar, lagman och andra konungens tjänare »till godo och uppehälle», när de besökte deras långväga trakter, och som vid upprättande af tavener i länsmansgårdarna »för den svåra tillsörjning och gästning, som landet därigenom tillfogades», blifvit anslagen hälften till fogden och den andra halften till länsmanen och domaren, blef den förhållen, oaktadt de därpå erhållit k. m:ts bref. Det öfverklagade förhållandet synes med skjutsfärdspenningarne stått i något förhållande, som numera ej kan utredas. Regeringen fann sig snart föranlåten att afstå från denna penningeersättning, då den ej kunde hålla sitt löfte, ty det är utan allt tvifvel, att detsamma inträffade nu som längre fram, att penningarna användes för andra behof, och att kronan, då behofvet infann sig, icke desto mindre ålade allmogen att skjutsa och forsla för kronans räkning utan någon annan ersättning än den som möjligen beviljades genom nedsättning eller lindring i någon tillfälligtvis påbjuden gärd. Någon avgift under namn af skjutsfärdspenningar eller dylikt höres således icke af i Gestrikland förr än under Karl IX:s tid. Men vid Norrköpings riksdag 1604 beviljade allmogen, att hvarje bonde, såväl half- som helbesuten såsom ock torpare, skulle årligen gifva 2 mark, hvaremot de skulle vara fria från alla »omläggningsgästningar» och skjutsfärder, både när krigsfolket uppfordrades till tåg eller mönstring, eller eljes när någre blefvo i kronans värf och ärenden förskickade. Hvar och en som i landet drog omkring, skulle betala för sig och ingenstädes bon-

<sup>1)</sup> Allmogens af Gestrikland besvär. Odaterad handling i k. riksarkivet.

den gästa eller skjuts taga, utan draga till gästgifvare och där tära och lega sig hästar.

Dessa skjutsfärdspenningar utgingo åren 1605—1610, hvar efter friskjutsen för dem som reste med konungens pass, ånyo vidtog. Huruvida det vilkor, som fästades vid åtagandet af denna utskyld, under tiden kunnat uppfyllas, är ganska osäkert. Gamla oskick försvinna ej så snart, och innan kort höras de vanliga klagomålen öfver olaga gästning mer högljudt än någonsin.<sup>1)</sup>

I riksdagsbeslutet 1614 omförmäles, huru »allmogen idkigen klagade, och det af sannfärdig orsak, öfver den oändeliga, otillbörliga skjutsning och gästning, hvarmed de af vägfarande betungades, så att de snart att säga, njöto hvarken hus- eller hemfrid, utan blefvo med snork och pock, hugg och slag öfverfallna af hvar man utan åtskilnad och mest af en hop löst pack som ljögo sig genom bygden. Förnyade och skärpta skjutsfärds- och gästningsförordningar utfärdades utan att man förmådde skaffa någon bot för detta onda. Väl beslöto riksens ständer år 1642, att med undantag af kungsskjutsen och fortskaffning af tross och sjuka vid krigsfolkets tåg alla fria skjutsfärder och gästningar skulle afskaffas och hvarje helgårdshemman i stället erlægga 3 d. s. m. eller deras värde, men som anordningar måste vidtagas för inrättande af taverner eller gästgifverier, hvarigenom såväl de som reste i kronans ärender som posten och andra vägfarande skulle fortskaffas, kunde detta beslut ej sättas i verket förr än år 1649, från hvilken tid skjutsfärdspenningarne utgått oförändradt med ofvannämnda belopp, 3 d. s. m. på hvarje gärdemantal.

De ofvannämnda klagomålen öfver allmogens hårda betryck genom skjuts och gästning återljuda i alla »besvär», som under ofvannämnda tid till k. m:t ingåfvos af allmogen i Gestrikland.

<sup>1)</sup> Hedesunda, Fernebo och Årsunda socknemän klagade hos enkedrottning Kristina öfver våldgästning af soldater och krigsfolk; »hästarne hade t. o. m. från somliga blifvit borttagna; de som ej hade brännvin måste gifva dem reda pennningar eller fly dem det af någon annan. Många hade af dem blifvit förföljda med hugg och slag; äfvensom kläder och mycket annat blifvit med våld borttaget». Till ersättning för hvad de lidit, begärde de förskoning från gården, samt att konungen genom något mandat ville föreskrifva, huru förhållas skulle med skjutsfärderna. Nämnda socknars besvär d. 24 mars 1613 i riksarkivet.)

Allra mest drabbade denna tunga de socknar, som lågo vid stora landsvägen norr ut längs kusten.<sup>1)</sup> Flere k. kungörelser erhöles, genom hvilka de inre socknarna förbundos att dela tyngden af denna börda,<sup>2)</sup> och hvarje år hölls af härads höfding och nämnd en s. k. sockenjämkning till densamma fördelning mellan provinsens särskilda socknar.<sup>3)</sup>

Af ofvannämnda 11 skattetitlar hafva de fyra första i våra

<sup>1)</sup> Hvarje bonde i Hamrånge, Hille och Valbo hade under året utgjort 69 skjutsfärder (Allmogens af Gestrikland besvär d. 12 jan. 1604 i riksarkivet.)

<sup>2)</sup> "Vi låte dig veta, Anders Bengtsson, att våra undersåtar i Hamrånge och Hille socknar i Gestrikland hafva haft sitt bud här hos oss och sig beklagat, att de förmå icke stå emot den gästning och skjutsfärd, som de dagligdags hafva af dem, som där i landsändan af och till draga och färdas, ödmjukeligen därhos bedit, att de som bo i nästomliggande socknar uppe i landet, måtte komma dem till hjälp både med hållhästar och annat, som där i Norrlanden af ålder skett, ske plägar och vanligt är; så efter vi ingalunda vele, att våra undersåtar i den ena socknen skola märkeligen blifva betungade eller utarmade än som i den andra, därför är vår allvarliga vilja och befallning, att du så jämkar och lagar dem emellan, att de äro lika bröder och lika käl-supare och hjälpas åt att förfordra dem förresa för skälig betalning efter Norrköpings beslut, så att de som bo i Hedesunda och Fernebo socknar hjälpa dem som boendes äro i Hille socken. Odensö (Ofvansjö) och Ockelbo socknar komma Hamrånge socken till hjälp och Årsunda socken hjälper Valbygderna, ändtligen så lagandes, att så ofta någon gästning eller skjutsfärd sker, skall allmogen i den socken, som mera betungad är än de rå taga emot..... och sedan icke någon af de andra varda platsad eller betungad, som ej bör att vedertaga gästning eller skjutsfärd; hvar annorlunda sker och du icke jämkar jämt dem emellan utan vi varda oftare af dem bekymrade, då skall du veta, att vi vele tala dig till, som icke anser och rammar våra undersåtars bästa och fördel". (K. Karl IX:s bref till fogden i Gestrikland, dat. Nyköping d. 15 febr. 1610.)

<sup>3)</sup> Vid landstinget på Gefleborg den 18 mars 1617 blef samtyckt "att Ofvansjö och Ockelbo socknemän skulle hjälpa Hamrånge socknemän, Torsåkers och Fernebo socknemän skulle hjälpa Hille socken, Hedesunda och Årsunda socknemän skulle hjälpa Valbo socken. Medan nu icke många färdas, skulle hvar och en i sin socken göra skjutsfärder och hålla gästning intill Johannes tid och då skola hvarje tre socknar räknas vid och så laga att alla sker lika; och när det är skedt, skall åter jämnas med alla socknarna så att hvar skall hafva lika många skjutsfärder och gästningar. När ock några stora hopar komma emellertid, skola de andra socknarna komma den socknen till hjälp med fetalier och hästar, och den som då icke kommer den andre till hjälp, skall böta 40 mark och fylla dem andre skadan upp. (Gestr. dombok 1617.) Vid landstinget samma år d. 14 april synes denna angelägenhet hafva varit föremål för närmare granskning och föregående landstings beslut blifvit i följd därpå justeradt "så att landet vardt delt itu: den första halfvan äro dessa socknar, Hedesunda socken 76 man, Fernebo socken 71 man, Årsunda socken 29 man, Valbo socken 58 man, Hille socken 38 man; summa 272 (273?). Den andra halfvan af landet äro dessa, Hamrånge socken 54, Ockelbo socken 85, Ofvansjö socken 100, Torsåkers socken 85; summa 324 man. Så emedan den södra halfvan är större, vardt dessa efternede byar lagda till Hille socken, Högebo, Sätra, See, Hillsta, det är 24 (26?) Så blifva i hvar halfva 298 man". Jämknings af denna landsdelning förekomma sedermera då och då i nämnda dombok.

kameralstadgar blifvit förda under rubrik af jordeboksränta. Skattejärnet är bland dem den enda som blifvit beräknad efter den gamla skattnägningen, hvaremot fodringen, jordeboksdagsverkena med sågstocken och hjälpkörseln utgått efter den grundsatsen att hvar bonde var en för sig och således i allmänhet den ene lika förbunden till statens hjälp som den andre. Då denna grundsats i tidernas längd befanns allt mindre och mindre hållbar, beviljades med afseende på gårderna den förmedling som år 1605 inträdde, hvarigenom utsädet lades till grund för skattebidragen och de nya gårdemantalen uppkommo. Efter denna grund har icke blott landtågsgården blifvit erlagd utan äfven de öfriga med densamma under benämningen mantalsränta sammanfattade 7 återstående skattetitlarna, vinterkörseln, dagsverkspenningarne, salpeter- och faktorihjälpen samt boskaps- och skjutsfärdspenningarna.

För att erhålla en redig öfversikt af här ofvan behandlade skatter sammanställa vi här utskylderna sådana de slutligen stälde sig för ett hemman om ett gammalt markland, ett 8 jordeboksöresland som därjämte svarade för ett helt hästestånd och efter 1605 års förmedling befanns ega 5 tunnors utsäde eller så mycket som erfordrades för ett helt gårdemantal eller 10 gårdemantalsöresland. Vi utföra tillika såväl det gamla kronovärdiet<sup>1)</sup> som det värde, hvartill hemmansräntan enligt k. br. d. 11 maj 1855 efter medelmarkegångspriset för åren 1834 till och med 1853 uppskattades.

#### Ett sådant hemman erlade:

|                                                | S. m. |                                | Specie. |     |     | 20 års medelmarkegångspris    |                           |     |     |                                |  |
|------------------------------------------------|-------|--------------------------------|---------|-----|-----|-------------------------------|---------------------------|-----|-----|--------------------------------|--|
|                                                |       |                                |         |     |     | Banko.                        |                           |     |     |                                |  |
|                                                | daler | öre                            |         | rdr | sk. | rst.                          |                           | rdr | sk. | rst.                           |  |
| A) Skattejörn efter öretalet:                  |       |                                |         |     |     |                               |                           |     |     |                                |  |
| 16 L <sup>a</sup> skattejörn å 8 öre           | 4     | —                              | —       | 1   | 16  | —                             | å 7:25 pr sk <sup>a</sup> | 6   | —   | 9 <sup>3</sup> / <sub>4</sub>  |  |
| 16 <sup>a</sup> fatlönsjörn.....               | —     | 6 <sup>3</sup> / <sub>4</sub>  | —       | —   | 3   | 2 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> | —                         | —   | 14  | 5 <sup>7</sup> / <sub>8</sub>  |  |
| 2 L <sup>a</sup> 2 <sup>a</sup> öfverviktsjörn | —     | 16 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> | —       | —   | 8   | 4 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> | —                         | —   | 37  | 10 <sup>3</sup> / <sub>8</sub> |  |
| S:a                                            | 4     | 23 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> | —       | 1   | 27  | 7 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> | —                         | 7   | 5   | 1 <sup>3</sup> / <sub>8</sub>  |  |

<sup>1)</sup> Kronovärdiet i senare jordeböcker utförda och äfven här intagna evalvering i riksdaler förskrifver sig från den tid, då 3 daler antogs motsvara 1 rdr specie.

|                                                                                 | S. m. |     |                   | Specie. |               |                 | 20 års medelmarkegångspris. |     |     |                  |
|---------------------------------------------------------------------------------|-------|-----|-------------------|---------|---------------|-----------------|-----------------------------|-----|-----|------------------|
|                                                                                 |       |     |                   |         |               |                 | Banko.                      |     |     |                  |
|                                                                                 | daler | öre | pgr               | rdr     | sk.           | rst.            |                             | rdr | sk. | rst.             |
| B) Öfrig jordeboksränta efter hästeståndet:                                     |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| 4 årliga hästar å 6 öre...                                                      | —     | 24  | —                 | —       | 12            | —               | å 4 sk.                     | —   | 16  | —                |
| 4 kungshästar å 2 öre ...                                                       | —     | 8   | —                 | —       | 4             | —               | å 4 sk.                     | —   | 16  | —                |
| 6 årliga dagsverken å 6 öre                                                     | 1     | 4   | —                 | —       | 18            | —               | å 1: 1                      | 6   | 6   | —                |
| 1 sågstock .....                                                                | —     | 12  | —                 | —       | 6             | —               | —                           | —   | 41  | —                |
| Hjälpekörslan:                                                                  |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| 2 hjälpedagsverken å 6 öre                                                      | —     | 12  | —                 | —       | 6             | —               | å 1: 1                      | 2   | 2   | —                |
| 1 lass ved .....                                                                | —     | 4   | —                 | —       | 2             | —               | —                           | —   | 36  | —                |
| S:a                                                                             | 3     | —   | —                 | 1       | —             | —               | —                           | 10  | 21  | —                |
| C) Mantalsränta efter gärdemantale:                                             |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| Landtägsgården:                                                                 |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| 1 $\frac{1}{2}$ t: a spannmål $\frac{1}{2}$ råg $\frac{1}{2}$ korn å 2: 8 ..... | 3     | 21  | —                 | 1       | 10            | 6               | —                           | 13  | 13  | 9 $\frac{3}{4}$  |
| $\frac{1}{4}$ Lå smör å 1: 20 .....                                             | —     | 13  | —                 | —       | 6             | 6               | —                           | 1   | 16  | 6                |
| 1 $\frac{1}{2}$ Lå kött å 24 .....                                              | 1     | 4   | —                 | —       | 18            | —               | —                           | 3   | 4   | 6                |
| $\frac{1}{8}$ Lå humla å 1: 16 ...                                              | —     | 6   | —                 | —       | 3             | —               | —                           | —   | 38  | 4 $\frac{1}{2}$  |
| $\frac{1}{20}$ Lå talg å 1: 16 .....                                            | —     | 2   | 9 $\frac{3}{4}$   | —       | 1             | 2 $\frac{1}{2}$ | —                           | —   | 12  | 9                |
| $\frac{1}{16}$ st. oxen å 8: 8 .....                                            | —     | 16  | 12                | —       | 8             | 3               | —                           | 2   | —   | 7 $\frac{1}{2}$  |
| $\frac{1}{2}$ st. får å 24 .....                                                | —     | 12  | —                 | —       | 6             | —               | —                           | 1   | 10  | —                |
| $\frac{1}{4}$ st. gås å 12 .....                                                | —     | 3   | —                 | —       | 1             | 6               | —                           | —   | 14  | 3                |
| 1 st. höns å 3 .....                                                            | —     | 3   | —                 | —       | 1             | 6               | —                           | —   | 13  | —                |
| $\frac{1}{2}$ tjog ägg å 3 .....                                                | —     | 1   | 12                | —       | —             | 9               | —                           | —   | 11  | 6                |
| $\frac{1}{2}$ lass hö å 2 .....                                                 | 1     | —   | —                 | —       | 16            | —               | —                           | 5   | 12  | 6                |
| 5 kärivar halm å $\frac{1}{2}$ .....                                            | —     | 2   | 12                | —       | 1             | 3               | —                           | 1   | 2   | —                |
| Vinterkörslan:                                                                  |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| 1 st. sågstock .....                                                            | —     | 12  | —                 | —       | 6             | —               | —                           | —   | 42  | —                |
| $\frac{1}{4}$ bjälke å 1: 8 .....                                               | —     | 5   | —                 | —       | 2             | 6               | —                           | —   | 13  | 9                |
| $\frac{1}{4}$ tilja å 20 öre .....                                              | —     | 5   | —                 | —       | 2             | 6               | —                           | —   | 6   | 3                |
| 50 st. takspån .....                                                            | —     | 8   | —                 | —       | 4             | —               | —                           | —   | 22  | 6                |
| Dagverkspenningar:                                                              |       |     |                   |         |               |                 |                             |     |     |                  |
| 3 ökedagsv. å 8 öre .....                                                       | —     | 24  | —                 | —       | 12            | —               | —                           | 4   | 42  | —                |
| 6 drängedagsv. å 4 öre .....                                                    | —     | 24  | —                 | —       | 12            | —               | —                           | 3   | 12  | —                |
| salpeterhjälpen .....                                                           | 1     | 17  | —                 | —       | 24            | 6               | —                           | —   | 4   | 6                |
| faktorihjälpen .....                                                            | —     | 9   | —                 | —       | 4             | 6               | —                           | —   | 4   | 6                |
| boskapspenningar .....                                                          | 2     | —   | —                 | —       | 32            | —               | —                           | —   | 32  | —                |
| skjutsfärdspenningar .....                                                      | 3     | —   | —                 | 1       | —             | —               | —                           | 1   | —   | —                |
| S:a mantalsränta                                                                | 16    | 28  | 21 $\frac{3}{4}$  | 5       | 30            | 5 $\frac{3}{4}$ | —                           | 41  | 13  | 5 $\frac{3}{4}$  |
| Tillägges jordeboksräntan                                                       | 7     | 23  | 4 $\frac{1}{2}$   | 2       | 27            | 7 $\frac{1}{2}$ | —                           | 17  | 26  | 1 $\frac{3}{4}$  |
| L. A. B. ...                                                                    | —     | —   | —                 | —       | —             | —               | —                           | —   | —   | —                |
| så blir utskyldssumman                                                          | 24    | 20  | 2 $\frac{1}{2}$ 8 | 10      | $\frac{3}{2}$ | 1)              | —                           | 58  | 39  | 5 $\frac{1}{10}$ |

1) Enligt uppgifterna i den jordebok, som 1618 upprättades och under flera år följdes vid kronans öfverenskommelser med sina arrendatorer, skulle allmogen i Gestrikland utgöra:

Huru denna grundränta genom k. kung. den 11 maj 1855 förbytt i åtskilliga hufvudpersedlar och slutligen i följd af k.

|                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----------|
| järnrentan 31 läster 11 fat 7 $\frac{1}{2}$ Lå osmundsjärn å 8 öre Lå ..... | 2,395: 20 |
| hammarskatt 12 Skå 4 $\frac{1}{2}$ Lå stångjärn å 12 (?) öre Lå .....       | 91: 22    |
| jordeboksdagsverken 4,117 st. å 6 öre .....                                 | 771: 30   |
| konungsfodringen 2,726 hästar å 2 öre .....                                 | 170: 12   |
| fogdefodringen 2,726 hästar å 6 öre .....                                   | 511: 04   |
| vinterkörslan af 664 fulla mantal å 1 d. 9 öre .....                        | 850: 24   |
| stora gården af 391 $\frac{1}{2}$ gårdemantal å 7 d. 21 öre .....           | 2,997: 12 |

Summa daler 7,788: 29

Lades härtill såväl flera mindre poster som äfven den behållna kronotindon — en icke obetydlig del var förlänad till kyrkorna, presterskapet och andra tjänstemän, äfven militära — blef arrendesumman i sin helhet icke obetydligt större. Årliga räntan beräknades år 1628 till 10,528 daler 17 öre 13 penningar; afkortningar och förläningar medtogo 4,247: 24: 9, så att behållna räntan, för hvilken kopparbergsmännen, som då voro kronans arrendatorer, skulle ansvara, utgjorde 6,273: 3: 4. Inom två år därefter hade afkortningar och förläningar stigit till ej mindre än 7,629: 5: 21. I huru hög grad kronans behållning än vidare minskades genom förläning och försäljning eller förpantning, upplyses bäst af följande utdrag ur 1652 års landsbok för Hudiksvalls län.

#### Gestrikland — Afkortningar.

##### I. Städernas och menigheters frihet.

- a) Genom k. m:ts resolution d. 31 okt. 1650 bekom Gefle stad till behagelig tid kronofiske ..... r. ål 4 Lå dal. 4: —  
lax 9 $\frac{3}{4}$  t: a „ 97: 16
- Genom k. m:ts resolution d. 31 okt. 1650 hade staden fritt i 4 års tid det som de utgöra för de 14 hemman (Sörby och Testebo)  
2 l. ossm. järn. .... r. dal. 120: —  
visse och ovisse persedlar af samma hemman ..... „ 190: 24: 4  
staden hade ock trädgården och vreten, räntade penningar 6  
öre 3 lass hö å 2 daler ..... „ 6: 6: 0
- hela förläningen till Gefle stad räntade dal. 418: 14: 4
- b) Genom k. br. d. 5 aug. 1649 är Stenskyttehemman i Torsåker ( $\frac{1}{4}$  skattehemman,  $\frac{1}{10}$  gårdemantal) lagdt under Kopparbergslagen, räntade ..... dal. 7: 2: 5

##### II. Adelsns frälsefriheter

##### enligt Norrköpings beslut.

- a) hr Maurits Jöranssons arfvingar under gammalt frälse, 2 halfva frälsehemman i Fernebo, ..... r. „ 2: 12: —
- b) hr Knut Posse genom k. br. d. 22 dec. 1650 under frälse 61 hela, 21 halfva, 22 fjärdedels hemman om 44 $\frac{3}{10}$  gårdemantal i Hedesunda socken ..... r. „ 952: 25: 20
- c) greffe Gustaf Stenbock genom k. br. d. 26 jan. 1651 under frälse 47 hela, 12 halfva hemman i Torsåkers socken om 23 $\frac{3}{10}$  gårdemantal ..... r. „ 709: 24: 7
- d) hr Bengt Skytte genom k. br. d. 14 okt. 1648 under frälse 94 hela, 23 halfva, 4 fjärdedels hemman eller 74 $\frac{3}{4}$  gårdemantal i Ofvansjö socken ..... r. „ 1,595: 23: 19
- e) hr Johan Gyllenstjerna genom k. br. .... och k. kammarrådens bref d. 12 maj 1649 under frälse 15 hela 2 halfva skattehemman om 12 $\frac{3}{4}$  gårdemantal i Hedesunda ..... r. „ 259: 20: 10

förordningen den 23 juli 1869 i reda penningar upplyses af bifogade tabell.

|                                                                                                                                                                                                           |             |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| f) öfverste Henrik Horn genom k. br. .... och kammarrådens skrifvelse d. 11 jan. 1650 under frälse i Hille socken 31 hela, 3 halfva hemman om 18 $\frac{7}{10}$ gärdemantal och ett ålfiske ..... r. dal. | 471: 23: 17 |
| g) Mårten Leijonsköld genom k. br. d. 16 apr. 1649 och d. 20 nov. 1651 bekommit under frälse Årsunda socken, 32 hela, 5 halfva 3 fjärdedels hemman om 19 $\frac{3}{4}$ gärdemantal och 2 ålfiske... r.    | 467: 25: 18 |
| h) sekreteraren Johan Olofsson Stjernhök enligt k. m:ts och kammarrådens bref d. 14 juli 1649 i Fernebo 12 hela 4 halfva skattehemman om 9 $\frac{3}{10}$ gärdemantal under frälse ..... r.               | 204: 29: 14 |
| i) sekreteraren Gustaf Taubenfelt genom k. br. d. 30 maj 1649 under frälse i Fernebo socken 13 hela skattehemman eller 8 $\frac{1}{10}$ gärdemantal..... r.                                               | 181: 0: 0   |
| k) assessoren välb. Johan Graan under frälse i Hamränge socken 13 hela skattehemman eller 6 $\frac{3}{4}$ gärdemantal enl. k. m:ts och kammarrådens bref den 8 maj 1650 ..... r.                          | 142: 23: 12 |
| l) borgmästaren i Stockholm välb. Joh. Lilliecrantz genom k. br. d. 20 jan. 1650 under frälse i Hamränge 14 hela skattehemman och 1 utö eller 6 $\frac{7}{10}$ gärdemantal ..... r.                       | 150: 3: 9   |
| m) mäter Baltzar Salinus under frälserättighet i Hille socken genom k. br. d. 24 jan. 1650 10 hela 4 halfva 3 fjärdedels hemman eller 6 $\frac{1}{4}$ gärdemantal ..... r.                                | 140: 21: 14 |
| n) kyrkoherden i Ockelbo Eans Bröms genom k. br. d. 15 nov. 1651 under frälsevilkor sitt eget hemman i Ockelbo 1 helt om $\frac{3}{4}$ gärdemantal ..... r.                                               | 13: —: 16   |

### III. Adels köpegods under frälse.

|                                                                                                                                                                                                                                                      |               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| a) kammarrådet Mårten Augustinsson Leijonsköld enligt k. br. d. 26 juli och 16 nov. 1649 köpt under frälse i Valbo, Torsäkers och Ockelbo socknar 112 hela 16 halfva 4 fjärdedels hemman om 98 $\frac{3}{10}$ gärdemantal samt 3 sägkvarnar ..... r. | 2,097: 19: 22 |
| b) välborne Johan Grann enligt k. m:ts och kammarrådens bref d. 28 febr. och 10 aug. 1650 köpt under frälse i Hamränge 19 hela 1 fjärdedels skattehemman om 8 $\frac{3}{4}$ gärdemantal..... r.                                                      | 195: 6: 18    |
| c) borgmästaren Johan Lilliecrantz efter k. m:ts och kammarrådens bref d. 5 mars 1650 köpt under frälse 12 skattehemman om 5 $\frac{3}{4}$ gärdemantal. 1 ålfiske, 1 sikfiske i Hamränge ..... r.                                                    | 147: 21: 9    |

### IV. Förpantade gods under frälse.

|                                                                                                                                                                                                                                     |             |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Grefve Fredrik Stenbocks arfvingar bekommit enligt kammarrådens bref d. 12 okt. 1652 till underpant för gjorda försträckningar till kronan 42 hela 4 halfva 9 fjärdedels hemman i Fernebo om 28 $\frac{7}{10}$ gärdemantal ..... r. | 599: 19: 11 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|

### V. Frälsefriheter i lifstid.

|                                                                                                                                               |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Assessoren Daniel Behm bekommit under frälsevilkor i sin och sin hustrus lifstid 8 skattehemman i Ofvansjö om 4 $\frac{3}{10}$ gärdemantal r. | 102: 13: 5 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

### VI. Lagmansrätten

|                                    |           |
|------------------------------------|-----------|
| uppbär Rikskanslären själf..... r. | 152: —: — |
|------------------------------------|-----------|

### VII. Förläning på beställning.

|                                                                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Sekreteraren G. Taubenfelt uppbär på sin lön arrendejärnet för kungsängen i Fernebo, räntar 12 Skå stångjärn eller ..... r. | 108: —: — |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|

(Forts.)

## Förteckning

öfver

## Gestriklands Fornminnesförenings Ledamöter

år 1904.

### Hedersledamot:

*Björkman, C. A. T.*, f. d. Landshöfding, Stockholm.

### Stiftande ledamöter,

som en gång för alla betalt minst 25 kronor:

*Andersson, N. P.*, Byggmästare, Gefle,  
*Benedicks, G.*, Bruksegare, Gysinge,  
*Cavalli, B. G. J.*, Apotekare, Sköfde,  
*Folin, W.*, Disponent, Hammarby,  
*Göransson, H.*, Bruksegare, Sandviken,  
*Kempff, Hj.*, Lektor, Stockholm,  
*Lundberg, C. A.*, Bruksförvaltare, Ockelbo,  
*Lundeberg, Chr.*, Bruksegare, Forsbacka,  
*Nyström, G.*, Major, Gefle.  
*Rennerfelt, Th.*, Ingeniör, Upsala,  
*Rettig, John*, Konsul, Gefle,  
*Schinkel, C. D. v.*, Bruksegare, Stockholm,  
*Stolberg, B.*, Grefve, Norrköping.

= 13.

*Ahlbom, F. E.*, Vinhandlare, Gefle,  
*Ahlgren, F.*, Fabrikör, Gefle,  
*Allgulander, S. P.*, Handlande, Gefle,  
*Amberger, F.*, Disponent, Gefle,

Andersson, N. G., Stadsmäklare, Gefle,  
 Anjou, K., Kronofogde, Gefle,  
 Arnell, H. W., Lektor, Upsala,  
 Belin, J. F., Skräddaremästare, Gefle,  
 Berggren, C. W., Borgmästare, Gefle,  
 Bergius, Gust., Handlande, Gefle,  
 Berglund, C. J., Källarmästare, Gefle,  
 Bergstrand, Aug., Handlande, Gefle,  
 Berndtson, F. M., Konsul, Gefle,  
 Brodin, O. A., Skeppsbyggare, Gefle,  
 Brändström, R., Kommissionär, Gefle,  
 Bäcklin, Rob., Läkare, Gefle,  
 Böttiger, H., Bankdirektör, Gefle,  
 Carlquist, C. A., Häradsskrifvare, Gefle,  
 Cratz, E. A., Kronokassör, Gefle,  
 Delin, J. E., Grosshandlare, Gefle,  
 Edman, A., Bagaremästare, Gefle,  
 Ekblom, Albin, Kamrerare, Gefle,  
 Engström, E., Grosshandlare, Gefle,  
 Engwall, Ernst, Grosshandlare, Gefle,  
 Engwall, Emil, Grosshandlare, Gefle,  
 Engwall, V. T., Grosshandlare, Gefle,  
 Enlund, E. H., Läroverksadjunkt, Gefle,  
 Ericsson, E., Possessionat, Torsåker,  
 Ericsson, Gust., Kamrer, Gefle,  
 Ewerlöf, Hj., Bokhandlare, Gefle,  
 Forsberg, A., Kamrer, Forsbacka,  
 Forsgren, H., Landskontorist, Gefle,  
 Fyhrvall, O., Lektor, Gefle,  
 Grundberg, C. W., Hamnkapten, Gefle,  
 Göransson, A., Riksdagsman, Kungsgården,  
 Göransson, C. F., Ingeniör, Sandviken,  
 Göransson, Simon, Ingeniör, Gefle,  
 Hamilton, Hugo E. G., Landshöfding, Gefle,  
 Hedberg, J., Bruksförvaltare, Kungsfors,  
 Hedin, E. A., Stadsarkitekt, Gefle,  
 Hedman, P. J., Fabrikör, Gefle,  
 Hedvall, G., Redaktör, Gefle,  
 Helander, A. L., Läroverksadjunkt, Gefle,  
 Hellberg, L. G., Grosshandlare, Gefle,  
 Herlenius, D., Kamrer, Gefle,  
 Holmgren, P., Komminister, Gefle,  
 Holmstrand, Per, Vinhandlare, Gefle,  
 Hultman, A., Apotekare, Gefle,  
 Hægerstrand, P. J., Konsul, Gefle,  
 Höglind, V., Rådman, Gefle,  
 Höglund, E., Disponent, Gefle,  
 Insulander, G., f. d. Folkskoleinspektör, Stockholm,  
 Kjellerstedt, N., Grosshandlare, Gefle,  
 Kjellerstedt P., Grosshandlare, Gefle,  
 Kronberg, Erik, Grosshandlare, Gefle,  
 Lagerholm, A. F., Kapten, Gefle,  
 Larson, A., Förste provinsialläkare, Gefle.

Larsson, E., Tulltjänsteman, Gefle,  
 Lehman, M., Kammarskrifvare, Gefle,  
 Lehman, O., Länsnotarie, Gefle,  
 Lidén, Th., Stadsfiskal, Gefle,  
 Lilliehöök, G., Major, Storvik,  
 Lindh, W., Bankdirektör, Gefle,  
 Lindgren, E., Brukspatron, Gefle,  
 Lindgren, J. V., Rektor, Ume,  
 Lundeberg, Aug., Bruksegare, Gefle,  
 Lundvik, C., Öfveringeniör, Forsbacka,  
 Lindström, E., Lasarettsläkare, Gefle,  
 Ljungberg, H., Kontorschef, Gefle,  
 Magnuson, Tord, Ingeniör, Sandviken,  
 Malmberg, O. von, Brandchef, Gefle,  
 Martin, Bernh., Direktör, Gefle,  
 Matton, A. V., Fabrikör, Gefle,  
 Matton, E. A., Fabrikör, Gefle,  
 Mattsson, A., Färghandlare, Gefle,  
 Mattsson, H. A., Fabrikör, Gefle,  
 Nilsson, A., Kommissionär, Gefle,  
 Nilsson, J., Bryggare, Gefle,  
 Nilson, N. J. A., Rektor, Gefle,  
 Nilsson, O., Bryggare, Gefle,  
 Nordén, N., Arkitekt, Gefle,  
 Nordgren, Anders, Skeppshandlare, Gefle,  
 Nordgren, E. A., Läderhandlare, Gefle,  
 Nordin, R., Sparbanksdirektör, Gefle,  
 Nordström, S., Grosshandlare, Gefle,  
 Nordlander, K. G. A., Folkskoleinspektör, Gefle,  
 Norman, A., Skeppsklarerare, Gefle,  
 Olsson, Axel, Fabrikör, Stockholm,  
 Olsson, C. R., Bryggmästare, Gefle,  
 Olsson, J. E., Disponent, Gefle,  
 Palmkrantz, C. A., Ingeniör, Gefle,  
 Petre, F. W., Konsul, Gefle,  
 Post, A. von, Häradshöfding, Gefle,  
 Rettig, Edv., Öfverstelöjtnant, Gefle,  
 Rosenlöf, O. T., Organist, Ofvansjö,  
 Sandelin, H., Grosshandlare, Gefle,  
 Sandqvist, S. J., Borgmästare, Hudiksvall,  
 Sandström, E. J., Disponent, Gefle,  
 Sandström, G., Häradshöfding, Gefle,  
 Schulzenheim, D. von, Häradshöfding, Gefle,  
 Sjöberg, A. Ferd., Fabrikör, Gefle,  
 Sjöström, Gust. A., Fabrikör, Gefle,  
 Sjöström, K., Målaremästare, Gefle,  
 Sköldebrand, O. F., Kapten, Gefle,  
 Smith, J. J., Landssekreterare, Gefle,  
 Stenbeck, J. V., Grosshandlare, Gefle,  
 Stenholm, J., Bankdirektör, Gefle,  
 Ström, C. M., Landskamrer, Gefle,  
 Sundin, Hj., Förvaltare, Sveden,  
 Söderström, E. V., Ingeniör, Gefle,

*Tillberg, S.*, Källarmästare, Gefle,  
*Trolle-Bonde, C. J.*, Trolleholm,  
*Törnlund, J. P.*, Stadskassör, Gefle,  
*Unge, Ernst*, Polismästare, Gefle,  
*Unge, Hj.*, Major, Gefle,  
*Wadman, C.*, Fabrikör, Gefle,  
*Walin, G.*, Rådman, Gefle,  
*Wallgren, G. A. F.*, Fältintendent, Karlsborg,  
*Weibull, K.*, Läkare, Gefle,  
*Westergren, Isak*, Grosshandlare, Gefle,  
*Westin, E.*, Riksdagsman, Åbydal,  
*Westman, Ag.*, Ingeniör, Gefle,  
*Ångman, F. L.*, Kyrkoherde, Öster Fernebo,  
*Öhman, Ernst*, Kronobokhållare, Gefle. = 123.

---

## Styrelse:

Ordförande: *Hamilton, Hugo E. G.*

v. d:o : *Rettig, John.*

Sekreterare: *Fyhrvall, O.*

Kassaman: *Stenholm, J.*

---

**Innehåll:** Om bruken och bergverken i Valbo socken sid. 1. — Läkare i Gefle på 1600-talet sid. 8. — Om jordbeskattningen i Gestrikland sid. 14.